

HAASTE

Haastateltavana Jarmo Littunen **s.4**

Suuret erot turvattomuuden tun-
teessa Helsingin eri alueilla **s.13**

Elektronisen valvonnan käyttö
lisääntynyt Euroopassa **s.20**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Nuorisorikollisuuden trendit 1995–2004 **s.7**

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA

Nykytasoiseen rikollisuuteen ei ole Suomessa varaa Riikka Kostiainen

Haasteltavana on oikeusministeriön osastopäällikkö **Jarmo Littunen**. Hän haluaa edistää sellaista kriminaalipolitiikkaa, jossa ankaria rangaistuksia tuomitaan vähemmän, rangaistusten sisältöä kehitetään ja painopistettä siirretään rikosentorjuntaan.

7 Perinteinen omaisuusrikollisuus vähentynyt nuorilla Janne Kivivuori

Nuorten rikoskäyttäytymisen kehitys vuosina 1995–2004 vaihtelee rikoslajeittain. Näpistely, varastelu ja omaisuuden tahallinen vahingoittaminen on selvästi vähentynyt. Vuonna 1995 lähes puolet 15–16-vuotiaista oli varastanut, kun nykyään vain joka kolmas nuori osallistuu varastamiseen.

10 Nuorten puhetta väkivallasta P. Honkatukia, L. Nyqvist & T. Pösö

Väkivalta liitettiin nuorten elämään niin kotona, koulussa, kaduilla kuin laitoksissa, ja moni koulukodissa haastateltu toi esiin omia kokemuksiaan väkivallasta. Väkivallalla oli nuorten sosiaalisissa ympäristöissä monia sallittuina pidettyjä tehtäviä, joista he olivat keskenään yllättävänkin yksimielisiä.

13 Suuret erot turvattomuuden tunteessa Helsingin eri alueilla Markku Heiskanen & Outi Roivainen

Helsingissä turvattomuutta asuinalueellaan koki vähimmillään 6 ja enimmillään 35 prosenttia alueen asukkaista. Helsingiläiset eivät kokeneet turvattomuutta yleisemmin kuin muiden suurten suomalaisten kaupunkien asukkaat.

16 Väkivaltatyön sisäiset jännitteet Suvi Keskinen

Perheneuvolat ovat terveyskeskusten ja poliisin jälkeen yleisin taho, josta parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset hakevat apua. Millaista apua he tällöin saavat ja miten väkivallasta puhutaan tapaamisissa?

18 Islannissa malli lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämiseen Regina Järg-Tärno

”Barnahuset” on islantilainen malli, jolla autetaan seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneita lapsia selviytymään tuskallisesta tapahtumasta sekä siihen liittyvästä oikeusprosessista. Sekä hoitoon että oikeusjuttuun liittyvät tutkimukset ja selvitykset tehdään saman katon alla. Uusi lähestymistapa on nostanut selvitysten laatua, ja tapauksissa nostetaan aiempaa selvästi enemmän syytteitä.

20 Elektronisen valvonnan käyttö lisääntynyt Euroopassa Henrik Linderborg

Keväällä Hollannissa pidettiin neljä elektronista valvontaa Euroopassa käsitellyt konferenssi. Se on professori **Hans-Jörg Albrechtin** mukaan löytämässä paikkansa rikosseuraamusten täytäntöönpanossa EU-maissa.

22 ADHD – Syrjäytymisen yleinen taustatekijä Hannu Lauerma

ADHD on varhaislapsuudessa alkava sosiaalistumista haittaava psykiatrinen häiriö, jota esiintyy 2–5 %:lla lapsia ja nuoria. Ulkomaisten tutkimusten valossa se näyttää arviolta kymmenkertaista vanvankilaan joutumisen riskin.

24 Ympäristörikos oikeus vakiinnuttamassa asemansa Elina Pirjatanniemi

Kirjoituksessa kytketään ympäristörikos oikeudellinen sääntely ja tutkimus osaksi kriminaalipolitiittisia pohdintoja. Ympäristörikosten määrää tai niiden konkreettisia ilmenemismuotoja ei tässä käsitellä.

26 Sananvapautta vai kiihottamista kansanryhmää vastaan? Mika Illman

Perustuslain 12 §:ssä säädetään sananvapaudesta. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Onko sananvapaus siis rajaton?

28 Yhdenvertaisuusajattelu murroksessa Timo Makkonen

Nykyisin pyritään aktiivisesti edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista. Murrokseen tarvittiin EU-direktiivejä, kansalaisjärjestöjä, empiiristä tutkimusta, Jörg Haideria ja mediajulkisuutta. Se on kuitenkin vielä kesken.

30 KRIMINOLOGIA

32 AJASSA

39 HISTORIAA

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikosentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa
puh. (09) 1606 7890

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Lehden yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste

Toimitusneuvosto

Pekka Koskinen (pj.)
Helsingin yliopisto
Tarja Pösö (varapj.)
Tampereen yliopisto
Aarno Arvela
Helsinki
Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto
Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma
Martti Kunnasvuori
Sisäasiainministeriö
Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Ulla Mohell
Oikeusministeriö
Sirikka Perttu
Kuntaliitto
Göran Sannholm
Hangon kaupunki
Hannu Takala
Rikosentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Harri Tahvanainen / Gorilla

Tilauhintaa

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

5. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Palkinnolla rikollisuutta vastaan

Ruotsin oikeusministeriö on perustanut kansainvälisen kriminologian palkinnon, joka jaetaan vuosittain, ensimmäisen kerran kesäkuussa 2006. Palkinto, The Stockholm Prize in Criminology, on vähintään miljoona Ruotsin kruunua. Itse palkinto rahoitetaan lahjoitusvaroilla, mutta sen hallinnointiin sekä siihen liitettyihin seremonioihin ja oheistapahtumiin kuluu hyvinkin saman verran rahaa.

Palkinto myönnetään "erinomaisista saavutuksista kriminologisen tutkimuksen alalla taikka tutkimustulosten soveltamisessa käytäntöön rikollisuuden vähentämiseksi ja ihmisoikeuksien edistämiseksi". Saajaehdokkaat nimetään avoimessa prosessissa, johon kaikki kriminologian tuottajat ja soveltajat voivat osallistua. Ehdotukset käsitellään kansainvälisessä asiantuntijaraadissa, johon kuuluu professoreita Venezuelasta, Englannista, Australiasta, Unkarista, Saksasta, Etelä-Afrikasta, USA:sta, Ruotsista ja Japanista sekä poliisipäällikkö Englannista.

Palkinnon tarkoituksena on edistää parempaa tietoa rikollisuuden syistä sekä yksilö- että rakenteellisella tasolla, tehokkaampaa ja inhimillisempää yleistä suhtautumistapaa rikosentekijöiden käsittelyssä, rikollisuuden torjunnan vaihtoehtoisia strategioita sekä oikeusjärjestelmän puitteissa että sen ulkopuolella, rikosten uhrien auttamista sekä ratkaisuja, joilla vähennetään oikeudenhoidon laittomuuksiin ja väärinkäyttöihin liittyviä globaaleja ongelmia.

Ruotsin oikeusministeri julkisti asian 14. kriminologian maailmankongressissa Philadelphiassa elokuussa. Puheessaan ministeri sanoi, että yhä korkeatasoisemman lainsäädännön luominen vaatii entistä parempaa kriminologista tutkimusta. Palkinnolla toivotaan edistettävän tätä asiaa. Ruotsin oikeusministeriö haluaa näin suunnata uudella tavalla kansainvälisille tahoille ohjattua rahoitustaan. Ministeriön edustajien mielestä tähänastinen rahankäyttö ei ole ollut riittävän tehokasta eikä ole riittävästi onnistunut teroittamaan kriminaalipolitiikan toteuttajien mieliin tutkittuun tietoon perustuvien ratkaisujen tärkeyttä. Ministeriö on tähän saakka suunnannut tätä rahoitustaan mm. YK:lle sekä Pohjoismaiden kriminologian alan yhteistyön tukemiseen. Vielä ei tiedetä mitä tämä rahoituksen suuntaamisen uudelleenarviointi kaikkiaan merkitsee.

Palkinnon luovuttamisseremonian yhteydessä järjestetään Tukholmassa kansainvälinen kriminologinen symposio, jonka toteutuksesta vastaavat Tukholman yliopisto sekä Ruotsin rikosentorjuntaneuvosto Brå. Symposion aihe määräytyy myönnettävän palkinnon kohteen mukaan.

On vaikea arvata, pärjääkö Tukholman palkinto nykyisessä julkisuuskampainassa ja alan kansainvälisten konferenssien tulvassa. Monesti erilaisten palkintojen saajat kyllä saattavat henkilöinä saada julkisuutta, mutta heidän edustamansa viesti jää taka-alalle. Samalla ehdollepano voi tuottaa hyviä viitteitä siitä, millaisia kriminologian ja kriminaalipolitiikan saavutuksia maailmalla pidetään paljittamisen arvoisina. Kun hankkeen aloitteentekijäksi tiedetään professori **Lawrence Sherman**, lienee odotettavissa, että palkinto tulee suosimaan "What works" -tyyppistä teknokraattista ajattelutapaa, ja esimerkiksi perimmäisiä arvoja sivuavat filosofis-yhteiskuntatieteelliset saavutukset jäävät huomiotta.

Haasteen lukijat voivat vaikuttaa tähän asiaan. Nyt kaikki tekemään ehdotuksia palkinnon saajiksi!

Ohjeita ja lisätietoja: www.criminologyprize.com sekä prizeoffice@bra.se.

Nykytasoiseen rikollisuuteen ei ole Suomessa varaa

Osastopäällikkö, ylijohdaja Jarmo Littunen oikeusministeriöstä haluaa edistää sellaista kriminaalipolitiikkaa, jossa ankaria rangaistuksia tuomitaan vähemmän, rangaistusten sisältöä kehitetään ja painopistettä siirretään rikosentorjuntaan. Rikollisuutta täytyy pystyä vähentämään jo seuraamusjärjestelmän kustannustenkin vuoksi.

Jarmo Littunen aloitti oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston päällikön virassa toukokuun alussa. Hän on kuitenkin työskennellyt osastolla sen perustamisesta elokuusta 2001 lähtien, ensin apulaisosastopäällikkönä. Silloin ministeriön vankeinhoitosasto lakkautettiin ja tilalle perustettiin kriminaalipoliittinen osasto ja Rikosseuraamusvirasto.

Littunen sanoo olevansa jäävi arvioimaan organisaatiouudistusta. – Mutta se on ainakin selvää, että vanhoissa hallintorakenteissa ei ollut paikkaa systemaattiselle kriminaalipoliittiselle suunnittelulle. Se, miten olemme siinä

onnistuneet, on muiden arvioitavissa. Uskoisin myös, että työnjako oikeusministeriön ja Rikosseuraamusviraston välillä on ollut järkevä. Ministeriö tekee enemmän strategista suunnittelutyötä ja toiminnan käytännön ohjaus on keskusvirastolla. Vaikka työnjaossa on pientä käymistä, peruslinjat ovat jo vakiintuneet aika hyvin.

Hän muistuttaa, että sama koskee osaston suhdetta syyttäjälaitokseen. Ministeriössä on voitu paneutua syyttäjien asioihin aivan eri tavoin kriminaalipoliittisen osaston perustamisen jälkeen ja yhteistyö valtakunnansyyttäjävirston kanssa on toiminut varsin hyvin.

Samoin yhteistyötä sisäasianministeriön kanssa on voitu selkeyttää ja kehittää. Littunen mainitsee esimerkiksi, että nykyään budjetti-asiakirjoja voidaan vaihtaa keskenään etukäteen, jolloin naapuriministeriön suunnitelmat voidaan ottaa huomioon riittävän varhaisessa vaiheessa.

VANKEUSLAIN TOTEUTAMINEN TYÖLLISTÄÄ

Tällä hetkellä kriminaalipoliittisen osaston toiminnassa on keskeistä vankeuslainsäädännön täytäntöönpano ja siihen liittyen vankiloiden ylläpito. – Tämä yhtälö on tavattoman vaikea hoitaa liian vähällä rahoituksella. Varsin-

kin vankilat ovat joutuneet kohtuuttoman vaikeaan tilanteeseen. Täytyy yrittää ponnistella kovasti, että kaikki se hyvä, mitä uudessa vankeuslainsäädännössä on, ei vesity vaikean resurssitilanteen takia, Littunen toteaa.

Avoseuraamusten puolella seurataan nuorisorangaisituksen koko maahan laajentamisen etenemistä. Toiveena on, että nuorisorangaisuus toimisi keinona katkaista rikollisen ura silloin kun se on vielä suhteellisen varhaisessa vaiheessa.

Rikosentorjunnassa odotukset puolestaan kohdistuvat uuteen väkivallan vähentämisojelmaan. Sen toteutuksen ohjaaminen, edesaut-

Jarmo Littunen uskoo rangaistusasteikkopoliitiikan sijaan siihen, että tuloksia voidaan saada aikaan seuraamusjärjestelmän sisällä.

RIIKKA KOSTAINEN

Osastopäällikkö Jarmo Littusen mukaan oikeusministeriön keinot hallita rikollisuutta ovat rajalliset.

taminen ja seuraaminen tulee olemaan suuri käytännön ponnistus.

Syyttäjälaitoksen puolella merkittävä hanke on sen rakenneuudistus, jossa yrittään suhteellisen nopeassa aikataulussa päästä suurempiin syyttäjäyksikköihin ja sitä kautta saada niukoilla resursseilla enemmän ydintoinnin tuloksia. Siinä rinnalla yritetään saada aikaan myös syyttäjille uusi palkkausjärjestelmä, Littunen luettelee lähiajan kiireitä.

UUSINTARIKOLLISUUDEN VÄHENTÄMISEEN PYRITÄÄN

Vankeuslain lisäksi seuraamuspuolella on käynnissä

myös muita uudistushankkeita, joissa keskeisenä tavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen. Niistä sopimushoito osoittautui Littusen mukaan yksinkertaisesti liian kalliiksi lakiluonnoksessa kaavailun mukaisena. Kuitenkin tavoitteena on yhä kytkeä yhdyskuntaseuramuksiin päihdehoitoa, mutta kohdistaa se entistä tarkemmin ja turvautua selkeämmin päihdehuollon olemassa oleviin palveluihin.

– Uusi mittava ja mielenkiintoinen selvitystehtävä on elektronisen valvonnan kytkeminen avoseuraamuksiin. Siinä kuten monessa muussakin hankkeessa on tavoitteena kustannusten

alentaminen. Toisaalta esimerkiksi ajatuksissa nuorisoregistristä on uusiakin rikolipoliittisia tavoitteita. Ajatus on sama kuin nuorisorangaistuksessa: oikein ajoitetulla ja mitoitettulla puuttumisella voidaan katkaista tuleva rikoskehitys, Littunen kertoo.

Ehdotus nuorisoregistristä sisältyi nuorisoriikostyöryhmän syksyllä 2004 jättämään mietintöön. Lausuntopalaute siihen oli hallitsevasti myönteistä. Varsinkin nuorisoregistriin suhtauduttiin perusajatuksena hyvinkin suopeasti, tietysti yksityiskohdissa voi aina löytyä korjattavaa. Littunen arvioi, että ongelmallisista näistä ke-

hittämishankkeista on nuorisorangaistuksen ikärajan nostaminen 20 vuoteen. On esitetty epäilyksiä, onko nuorisorangaistustyyppinen puuttuminen tehokasta enää siinä vaiheessa.

RIKOSOIKEUS EI OLE KESKEISIN VÄLINE

Jarmo Littusen mukaan oikeusministeriön keinot hallita rikollisuutta ovat rajalliset. Keskeistä on se, miten muut, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuolto ja koulu, saadaan toimimaan kriminaalipoliittisten tavoitteiden hyväksi.

– Uusklassisesta, sinänsä hyvin selkeästä rikosoikeusajattelusta on pitkälti irtaantunut. Irtantuminen alkoi yhdyskuntapalvelun ja sittemmin nuorisorangaistuksen myötä. Uskon, että suunta on ollut järkevä, vaikka tiettyä jännitettä on tullut järjestelmän selkeyteen ja ennustettavuuteen.

Hän uskoo rangaistusasteikkopoliitiikan sijaan siihen, että tuloksia voidaan saada aikaan seuraamusjärjestelmän sisällä. Esimerkiksi vankiloiden ohjelmia hän pitää hyödyllisinä investointeina, vaikka uusintaluvuissa ei välttämättä kovin suurta muutosta näkyisikään. Erityisesti seksuaalirikos- ja päihdeohjelmilla ja jossain määrin väkivaltaohjelmilla voidaan vähentää vankiloihin palaamista. Toistaiseksi tuloksellisuudesta ei ole vankkaa kotimaista tutkimustietoa, mutta ulkomai-

Euroopan unionissa tehty työ on tietyllä tavalla onttoa. Erilaisten ehdotusten kriminaalipoliittinen pohja on hyvin kevyt tai puuttuu kokonaan.

→ set tutkimukset ovat suhteellisen vakuuttavia. Lisäksi täytyy vakavasti ryhtyä myös sellaisiin toimiin, joita rikoksantorjunnan ammattitaidolla ja tiedolla suositellaan.

Kriminaalipolitiikassa suuren yleisön ja asiantuntijoiden näkemykset ovat usein aika erilaisia. Littunen ymmärtää, että on luontevaa ajatella rangaistusten kiristämisen voivan vaikuttaa rikollisuuteen – mutta tämä maallikkoajattelu ei saa tukea tutkimustiedosta. Sen takia asiantuntijoiden tehtävänä on välittää tutkimuksella saatua tietoa. Kovin suuria ajattelutavan muutoksia laajassa yleisössä voi olla vaikea saada aikaan, mutta poliitikoille tietoa voidaan välittää helpommin. Erilaisilla lakihankkeilla on ollut eduskunnassa varsin valistunut käsittely; jo yhdyskuntapalvelu sai tavattoman suopean käsittelyn ja vankeuslakipaketti käsiteltiin keväällä ripeästi ja hänen mielestään varsin hyvään lopputulokseen päätyen.

– Tämän takia suhtaudun kaiken kaikkiaan optimistisesti siihen, että tässä maassa voidaan edelleen harjoittaa järkevää kriminaalipolitiikkaa. Silloin tällöin kuulee arvostelua, jossa lähtökohtana on tällainen erittelemätön rangaistusjärjestelmän väitetty lievyys. Se kuuluu yhteiskunnalliseen keskusteluun, eikä irrallisina

puheenvuoroina ole kovin huolestuttavaa.

EU:SSA PAINOISTETTÄ RIKOKSENTORJUNTAAN

Monet asiantuntijat ovat kantaneet huolta eurooppalaisen kriminaalipolitiikan kehityksestä rangaistusten koventamisen suuntaan. Jarmo Littusen mielestä vankiluvulla mitattuna ei vielä ole tapahtunut mitään kovin huolestuttavaa.

– Mutta jaan muiden asiantuntijoiden huolen siitä, että Euroopan unionissa tehty työ on tietyllä tavalla onttoa. Erilaisten ehdotusten kriminaalipoliittinen pohja, kytkentä reaali maailmaan ja sen arvioiminen, mitä ehdotetuilla normeilla voidaan saada aikaan käytännössä, on hyvin kevyt tai puuttuu kokonaan. Asiakirjoja näyttää toistuvasti ohjaavan juuri perusteeton usko rangaistusasteikkojen voimaan rikollisuuden ohjaamisessa. Ja tietenkin silloin kun on kysymys harmonisoinnista, tällä logiikalla paineet ovat rangaistusten ankaroitamisen suuntaan useimmiten ilman järkeviä perusteita, hän pohtii.

– Huolestuttavaa Euroopan unionin toiminnassa on myös se, että komissio ei näytä ymmärtävän rikoksantorjunnan merkitystä. Komissiolla ei näytä olevan lainkaan ennaltaehkäisemisen ja tilannetorjunnan näkökulmaa rikollisuuden hal-

linnassa. Se on erikoista, koska suuressa osassa jäsenmaita panostetaan yhä enemmän rikoksantorjuntaan. Neuvostossa sen sijaan on selvästi enemmän tietoa tästä yhdestä kriminaalipolitiikan yhä vahvemmaksi nousevasta perustasta.

Toisaalta EU:n kriminaalipolitiikassa on ollut positiivistakin kehitystä. Rikoksantorjunta on otettu näkyvästi esiin Haagin ohjelmassa, jonka tavoitteena on vapauden, turvallisuuden ja oikeuden lujittaminen Euroopan unionissa.

Suomen puheenjohtajuuskaudella syksyllä 2006 yhtenä tavoitteena onkin ohjelman mukainen rikoksantorjunnan tehostaminen ja ammattimaistaminen. Littusen mukaan se tarkoittaa, että EU:n tulisi ottaa tukevampi ote sellaisesta rikoksantorjunnasta, jossa toimijoina ovat ennen kaikkea muut tahot kuin rikosoikeusjärjestelmä.

Tilanne näyttää hyvältä myös siksi, että nykyinen EU:n puheenjohtajamaa Englanti ja sitä seuraavat Itävalta ja Suomi ovat kaikki olleet rikoksantorjunnassa aktiivisia.

Suomessa rikoksantorjunnan tilanne on nykyään se, että tietoa jo on saatavilla, mutta se ei pelkästään riitä. Huutava pula on kotimaisesta vaikuttavuustutkimuksesta. Tarvitaan myös toimia ja

suuri osa toimista vaatii rahaa.

– Oikeusministeriön on vaikea ohjata rahaa rikoksantorjuntatyöhön vaatimattomasta budjetistaan. Silloin erityisenä haasteena on se, miten yhteistyökumppaneita saadaan käyttämään siihen omia resurssejaan. Paljon tietysti tehdään jo nykyään, esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisytyö on samalla rikosten ehkäisemistä. Mutta ehkä näitä varoja jollain tavalla uudelleen kohdentamalla saataisiin vielä parempia tuloksia rikoksantorjunnan kannalta, Littunen uskoo. ■

HARRI TAHVANAINEN / GORILLA

■ J A N N E K I V I V U O R I

Perinteinen omaisuusrikollisuus vähentynyt nuorilla

Nuorten rikoskäyttäytymisen kehitys vuosina 1995–2004 vaihtelee rikoslajeittain. Näpisteily, varastelu ja omaisuuden tahallinen vahingoittaminen on selvästi vähentynyt. Vuonna 1995 lähes puolet 15–16-vuotiaista oli varastanut, kun nykyään vain joka kolmas nuori osallistuu varastamiseen (kuvio 1 s. 8). Vahingontekoihin osallistuneita oli tutkimusjakson alussa noin kolmannes ja jakson lopussa noin viidennes. Samalla kun tekoihin osallistuneiden nuorten määrä on alentunut, myös tehtyjen rikosten määrä on vähentynyt.

Omaisuteen kohdistuvan massarikollisuuden väheneminen nuorten parissa heijastanee useiden tekijöiden yhteisvaikutusta. Vuodet 1995–2004 kattavat ajanjakson, jolloin

maamme nousi syvästä taloudellisesta lamasta. Taloustilanteen koheneminen on voinut vähentää nuorten tarvetta varastaa.

Nuoriin kohdistuva valvonta on tehostunut julkisissa

tiloissa muun muassa kameravalvonnan ja vartiointin lisääntymisen myötä. Vartijoiden määrä on noin kaksinkertaistunut kymmenen viime vuoden aikana. Kaupan tekninen valvonta on niin ikään te-

hostunut. Myymälävarkauksien lisääntyvä ilmoittaminen poliisille on voinut toimia pelotteena.

Kontrollin tehostuminen näkyy siinä, että poliisin tietoon tulleissa rikoksissa nuor- ➔

→ ten osuus on kasvanut useissa rikoslajeissa kymmenen viime vuoden aikana: kiinnijäämisriski on kasvanut. Tämä heijastaa todennäköisesti sitä, että ihmiset ilmoittavat nuorten häiriökäyttäytymisestä aiempaa herkemmin poliisille (esim. matkapuhelimien avulla). Lisäksi poliisi on tehostanut nuorten valvontaa julkisissa tiloissa. Myös paikallisella rikosentorjuntatyöllä on voinut olla jonkinasteinen yhteys myymälävarkauksien vähenemiseen.

Pienten kauppojen häviäminen ja vähittäiskaupan keskittyminen suuriin yksiköihin on saattanut vähentää mahdollisuuksia tehdä rikoksia. Kauppoja, joista voi varastaa, on nykyään aiempaa vähemmän nuorten arkireittien varrella.

Myös nuorisokulttuurissa on tapahtunut muutoksia. Esimerkiksi vapaa-ajan viettäminen tietokoneiden parissa on voinut vaikuttaa nuorten rutiinotoimintoihin tavalla, joka on vähentänyt perinteistä varastamis- ja vahingontekorikollisuutta. Asenteissakin on tapahtunut selvä muutos. Nuorisorikollisuuskyselyissä on kaikkina vuosina kysytty myös suhtautumisesta nuorten rikollisuuteen. Suhtautuminen rikoksiin on muuttunut kielteisemmäksi koko tutkimusjaksolla. Kymmenen vuotta sitten nuoret olivat paljon valmiimpia ”ymmärtämään” nuorten rikollisuutta kuin nuoret nykyään. Rikollisuutta ei enää samassa mitassa nähdä ”normaaliin mur-

rosikään” tai kehitysvaiheeseen kuuluvana ilmiönä kuin vielä 1990-luvun puolivälissä.

VÄKIVALTA JA HUUMEET

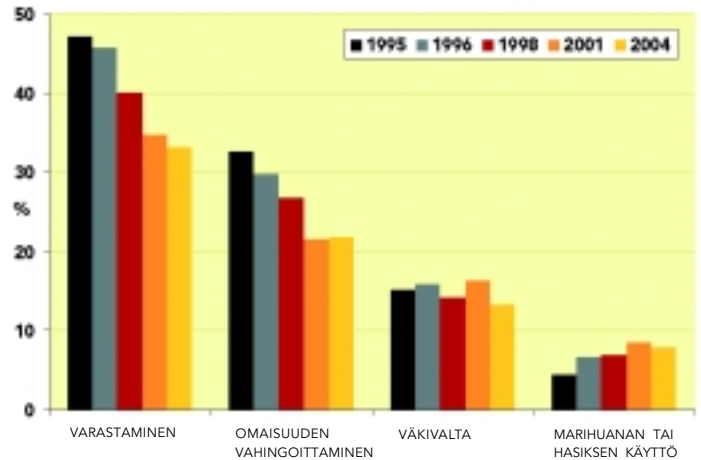
Vuonna 2004 väkivaltaa harjoittaneiden nuorten osuus oli pienempi kuin kolme vuotta aiemmin. Jos otetaan huomioon tilanteen kehitys vuodesta 1995 alkaen, näyttää enenaikaiselta arvioida, onko kyseessä pysyvä suunnanmuutos. Väkivallassa ei voi havaita samanlaista johdonmukaisesti alenevaa trendiä kuin omaisuuteen kohdistuvassa rikollisuudessa. Eräs taustatekijä voi olla se, että väkivalta liittyy muita rikoksia useammin alkoholin käyttöön. Esimerkiksi nuorten tapeluista lähes kaksi kolmasosaa tapahtui alkoholin vaikutuksen alaisena, myymälävarkauksista sen sijaan vain joka kymmenes.

Marihuanan tai hasiksen käytön kasvu näyttää tutkimuksessa ikäryhmässä pysähtyneen.

RIKOKSISTA PIDÄTTYVIEN OSUUS NOUSSUT RUOTSISSAKIN

Niiden nuorten osuus, jotka pidättyivät kaikista kysytyistä teoista, on jatkuvasti noussut 1995–2004. Kaiken kaikkiaan nykyiset 15–16-vuotiaat näyttävät olevan lainkuuliaisempia kuin samanikäiset nuoret kymmenen vuotta sitten. Tämä nuorten lisääntyvä lainkuuliaisuus on havaittu myös Ruotsissa vuosina 1995–2003 tehdyissä mittauksissa. Naapurimaiden kehityksen samankaltaisuus on tässä suh-

Kuvio 1. Kuluneen vuoden aikana tekotyyppeihin osallistuneita, % 1995–2004.

Kuvio 2. Yhdeksännen luokan oppilaiden vastaukset kysymykseen, mikä on Suomessa rikosvastuun ikäraja. Vuoden 2004 kysely.

teessa jopa hätkähdyttävää. Mittausten alkaessa reilu kolmannes nuorista pidättyi kysytyistä rikoksista, kun uusimmassa tutkimuksessa teoista pidättyneiden osuus on molemmissa maissa noussut noin puoleen 15–16-vuotiaista. Suomen ja Ruotsin tutkimukset ovat toisistaan täysin riippumattomat ja nuorilta kysytyjen tekojen valikoimat ovat erilaisia, vaikka ne kattavat osapuilleen samat rikostyytit. Silti lainkuuliaisuuden nousu on havaittu molempien

maiden tutkimushankkeissa. Suomalaisten ja ruotsalaisten nuorten lainkuuliaisuuden lisääntyminen johtuu paljolti siitä, että aikaisempaa harvempi nuori osallistuu perinteiseen varastamis- ja vahingontekorikollisuuteen. Näitä rikoslajeja ovat vähentäneet edellä mainitut yhteiskunnalliset, valvontaan, kontrolliin ja nuorten asenteisiin liittyvät tekijät, jotka ovat paljolti samoja näissä yhteiskunnallisesti hyvin samanlaisissa maissa.

Esimerkiksi Internetissä tai muuten tietokoneen avulla tehdyt rikokset ovat ehkä lisääntyneet ja samalla korvanneet perinteisiä rikoksia nuorten rikosrepertuaarissa.

LAINKUULIAISUUDEN NOUSUA VAI SIIRTYMISTÄ TIETOKONERIKOKSIIN?

On kuitenkin mahdollista, että kyse ei niinkään ole nuorten rikoskäyttäytymisen yleisestä vähentymisestä vaan siirtymisestä erilaisiin tekoihin. Esimerkiksi Internetissä tai muuten tietokoneen avulla tehdyt rikokset ovat ehkä lisääntyneet ja samalla korvanneet perinteisiä rikoksia nuorten rikosrepertuaarissa. Sen paremmin Suomen kuin Ruotsinkaan nuorisoriikollisuuskyselyissä ei toistaiseksi ole ollut kysymyksiä Internet-tietokonerikoksista.

Keväällä 2005 eräällä Helsingin yläasteella testattiin uudentyypistä tutkimuslomaketta, jossa nuorilta kysyttiin: ”Oletko viimeisen 12 kuukauden aikana tehnyt tietokonetta käyttäen (esimerkiksi Internetissä) teon, jonka olet tekoa tehdessäsi tiennyt tai arvellut laittomaksi?” Testiin osallistui 86 nuorta, jotka täyttivät lomakkeen nimettömästi. Heistä joka

neljäs (24 %) vastasi tehneensä edeltävän vuoden aikana kysytyyn kaltaisen teon. Pojilla osuus oli 37 prosenttia ja tytöillä 15 prosenttia. Lomakkeen testaamisen yhteydessä saatuja tuloksia on arvioitava erittäin varovaisesti, eikä tuloksia voi yleistää. Moni nuori on voinut arvella syyllistyneensä rikokseen, vaikka on tehnyt laillisen teon. Internetiin ja tekijänoikeuksiin liittyvä sääntely on vaikeaselkoista ja muutoksen tilassa. Ei ihme, jos nuorten on vaikea tietää, onko esimerkiksi musiikin imuroiminen omaan käyttöön laillista vai laitonta.

Vaikka nuorten lisääntyvä lainkuuliaisuus ilmentäisi osin rikoskäyttäytymisen siirtymistä ja muuntumista, perinteisen varkaus- ja vahingontekoriikollisuuden väheneminen on silti itsessään kiinnostava yhteiskunnallinen muutos. Nuorten perinteinen omaisuusrikollisuus tapahtuu nimittäin usein julkisessa tilassa: kauppoissa, kouluissa, kauppakeskuksissa ja katuti-

lassa. Nuorten omaisuusrikollisuuden väheneminen julkisessa tilassa on itsessään huomion arvoinen ja myönteinen kehityssuunta.

OIKEUSTIEDON TASOSTA KAIVATAAN TUTKIMUSTA

Rikosvastuun ikäraja on Suomessa 15 vuotta. Vuoden 2004 tutkimuksessa oli tätä koskeva oikeustietokysymys: nuorilta kysyttiin, mikä on maassamme rikosvastuun ikäraja. Kun muistetaan, että tutkitut olivat juuri päättämässä peruskoulua, voisi odottaa, että tällainen varsin perustava kansalaistieto olisi ollut kaikkien hallussa. Lisäksi kaikki vastaajat olivat 15–16-vuotiaita eli he olivat itse tulleet rikosvastuun piiriin melko hiljattain.

Viidennes yhdeksäsluokkalaista ei tiennyt oikeaa vastausta (kuvio 2). Yleisimmät väärät vastaukset olivat 16 ja 18 vuotta. Koska aiempia vastaavia mittauksia ei ole tehty, kehityksen suuntaa on mahdotonta arvioida. Voitaneen silti sanoa, ettei peruskoulun

oikeuskasvatus ole tässä suhteessa ainakaan vielä onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

Eräiden arvioiden mukaan suomalaiset nuoret tuntevat elokuvista ja televisiosta tutun amerikkalaisen rikosoikeusjärjestelmän piirteitä jopa paremmin kuin suomalaista oikeudenkäyttöä. Samalla tekninen kehitys on luonut oikeustiedon kannalta harmaita alueita, esimerkiksi Internetin, jossa oikeuskasvatukselle olisi ilmeinen tarve. Tulevaisuudessa tarvitaankin lisää tutkimusta, jossa tarkastellaan nuorten oikeustietoa, oikeusmielipiteitä sekä oikeuskasvatuksen asemaa nyky-yhteiskunnassa. ■

Kirjoittaja on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kriminologisen yksikön tutkimusjohtaja. Nuorisoriikollisuuskyselyistä on tarkempia tietoja julkaisussa Janne Kivivuori & Venla Salmi: Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, Helsinki.

■ Joka vuosi julkaistaan virallistilastoja poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta, myös nuorten tekemistä rikoksista. Näistä tilastotiedoista kuitenkin puuttuvat kaikki sellaiset teot, jotka eivät ole tulleet poliisin tietoon tai joita ei ole rekisteröity rikosilmoi-

tusjärjestelmään. Piilorikollisuus on laajaa useimmissa rikoslajeissa, mutta erityisen laajaa se on nuorten massariikollisuudessa. Nuorten massariikollisuuden määrää, kehitystä ja piirteitä ei voi arvioida luotettavasti poliisitilaston pohjalta. Siksi tarvitaan täydentäviä tietolähtei-

tä, esimerkiksi uhritutkimuksia ja itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjä.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on toteuttanut kansallisen nuorisoriikollisuuskyselyn viidesti vuosina 1995–2004. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat olleet 15–16-vuotiaat nuoret, jotka

kyselyissä vastaavat nimettömästi omaa rikollisuuttaan koskeviin kysymyksiin. Tutkimusten vastaajamäärä on eri vuosina vaihdellut 4000 ja 5000 välillä.

Nuorten puhetta väkivallasta

Keskustelimme väkivallasta nuorten kanssa koulukotitutkimustamme varten. Väki­valta liitettiin nuorten elämään niin kotona, koulussa, kaduilla kuin laitoksissa, ja moni haastateltu toi esiin omia kokemuksiaan väkivallasta. Väki­vallalla oli nuorten sosiaali­ssa ympäristöissä monia sallittuina pidettyjä tehtäviä, joista he olivat keskenään yllät­ävänkin yksimielisiä.

Nuorten väkivallasta ollaan usein huolissaan tai sille etsitään syitä. Huoli ilmenee yhteis­kunnallisissa käytännöissä ja puheenvuoroissa, joissa nuorten väkivaltaa pidetään sosiaalista ja moraalista järjestystä horjuttavana asiana. Mikä tahansa väki­valta ei kuitenkaan tule yleisen huolen koh­teeksi. Yksi esimerkki löytyy läheisuhdeväki­vallan historiasta; kotona tapahtuvia pahoinpitelyitä ei ole aina nimetty väki­vallaksi. Sen sijaan nuorisoväki­valta on vahvasti huolta herättävä ilmiö. Sen määrälliset muutokset kiin­nostavat mediaa ja sen vähentämiseksi on vaadittu toimia. Syitä etsivä selitysnäkökulma taas viittaa tutkimuksellisiin tapoihin lähestyä väki­valtaa sosiaalisena ongelmana: on etsitty erilaisia väki­valtaa aiheuttavia tekijöitä, ominai­suuksia tai olosuhteita.

Huoli- ja selitysnäkökulmat ottavat väki­vallan käsitteen usein annettuna. Tällöin

sivuu­tuetaan, että väki­valta on monimerkityksinen, historiallisesti ja tilanteisesti muuttuva käsite ja ilmiö. Asianosais­näkökulman tuominen mukaan keskusteluun on yksi väki­vallan yksiselitteisyyden kyseenlaistamisen tapa. Eri­tyisesti nuorten omat tavat merkityksellistä väki­valtaa ovat jääneet vähäiselle huomiolle. Siksi päätimme tämän artikkelin taustalla olevassa tutkimuksessamme ”Nuoret, väki­valta ja koulukoti” raken­taa kuvaa väki­vallasta keskustellen siitä yhdessä nuorten kanssa.

VÄKIVALTAPUHETTA NUORTEN RYHMISSÄ

Väki­valta on yksilöllinen kokemus ja teko, mutta myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti jaettu ja tuotettu käsite. Sen vuoksi halusimme korostaa tutkimuksessamme väki­vallan jaettuja käsitteellisiä piirteitä. Haastatelimme koulukodissa asuneita nuoria pienissä ryhmissä, joista osa oli tyttöjen

ja poikien muodostamia ja osassa oli pelkästään tyttöjä tai poikia. Koulukoti lasten­suojelulaitoksena ja ryhmä­haastatteluiden ympäristönä mahdollisti sellaisten nuorten kuulemisen, joilla on kokemuksia nuoruuden tavan­omaisista elinympäristöistä (kodista, koulusta, vapaa­ajasta), mutta myös laitoksessa asumisesta ja sellaisista yhteis­kunnallisista interventi­oista, joiden synnä on nuorten oman käyttäytyminen tai heidän ongelmalliset kasvuolo­suhteensa. Pyysimme haasta­veltaviamme pohtimaan, mitä väki­valta merkitsee heille.

Tutkimuksen tuloksia tul­kittaessa on otettava huomi­oon, että nuoret tekivät tul­kintoja väki­vallasta laitokses­sa, jossa he jakoivat yhteistä arkeaan haastattelun jälke­kin. Siksi he oletettavasti säätelivät ryhmässä esille nostettavia teemoja monin­ tavoin. Tässä suhteessa suku­puoli nousi keskeiseen ase­maan. Sekaryhmissä ja poiki-

en ryhmissä puhuttiin väki­vallasta lähinnä poikien elä­mässä, vaikka siitä puhuttiin usein sukupuolineutraalisti. Tyttöjen ryhmissä keskuste­luun nostettiin useammin sellaisia teemoja kuin seksuaalisen väki­vallan tai häirin­nän kokemukset.

Toisin kuin olimme ajatel­leet, ryhmillä oli taipumus viedä keskustelua myös henki­lökohtaisten kokemusten ta­solle. Haastattelun alussa nuoret puhuivat etupäässä fyysi­sestä väki­vallasta, mutta kes­kustelun kuluessa väki­valta sai muitakin merkityksiä. Erotimme väki­valtapuheessa kaksi hallitsevaa tapaa merkityksel­listää väki­valtaa: nuoret pu­huivat väki­vallasta välineenä saavuttaa jotakin sekä yhden­laisena ilmaisemisen tapana.

Samansuuntainen jaottelu löytyy väki­valtatutkimukses­ta, jolloin puhutaan instru­mentaalista ja ekspressiivi­sestä väki­vallasta. Jaottelu on saanut teoreettista kannatusta, mutta sitä on myös kritisoitu.

Kriitikot ovat korostaneet, että väkivalta on kauttaaltaan päämäärähakuista eli instrumentaalista. Menemättä syvemälle teoreettisen jaottelun mielekkyyteen väkivaltilanteiden kuvaajana esittelemme seuraavassa nuorten tapoja puhua väkivallasta.

VÄKIVALTA VÄLINEENÄ

Väkivalta oli nuorille usein väline, jolla pyrittiin saavutta-

maan tärkeinä pidettyjä asioita. Analyysissa paikansimme kolme tapaa puhua väkivallasta välineenä. Näistä varsinkin kaksi ensimmäistä olivat nuorten mukaan lähinnä poikien käytössä.

Ensimmäinen nuoret puhuivat väkivallasta sosiaalisen kuulumisen välineenä, jolloin kuulumisen nuorten ryhmään oli keskeistä. Väkivallan käyttö oli tällöin myös sosiaalinen normi, joka mahdollisti ryhmäjä-

senyyden, yhteenkuulumisen tunteen ja jäsenten keskinäisen solidaarisuuden. Väkivaltaa ei kuvattu ryhmien toimintaa ohjaavana piirteenä vaan ryhmään satunnaisesti liittyvänä ilmiönä. Silti pojat kertoivat tilanteista, joissa heidän oli autettava kavereita käyttämällä väkivaltaa.

Toiseksi nuoret puhuivat väkivallasta sosiaalisen järjestyksen tekijänä. Väkivalta asemoi etenkin poikia, mutta se ei itsessään taannut korkeaa asemaa nuorten keskinäisissä hierarkioissa. Oleellista oli, toimiko väkivalta rakentavan järjestyksen välineenä. Siksi nuoret saattoivat puhua väkivaltaisen maineesta olevista pojista omaakin turvallisuutta takaavina kavereina. Sama koski väkivaltaan liittyvien välineiden (pamppujen, veitsien) käyttöä: nuorten mukaan aseet olivat sekä pelotteita että itsepuolustusvälineitä, joita pidettiin mukana enemmän oman turvallisuuden varmistamiseksi kuin muiden vahingoittamiseksi.

Kolmanneksi väkivalta toimi ongelmien ratkaisun välineenä. Väkivallan avulla ratkaistavia ongelmallisia tilanteita olivat esimerkiksi laitosten arjessa koetut epäoikeudenmukaisuudet tai perheväkivalta. Väkivaltaa kuvattiin silloin nuorten käytössä olevana välineenä – muunlaisia välineitä ei näissä tilanteissa nähty juuri olevan. Tätä perusteltiin oman vallan puutteella. Nuorten ja laitoksen työntekijöiden välinen vastakkainasettelu nousi su-

kupuolta keskeisempään asemaan, vaikka kerrotuissa esimerkeissä väkivallan tekijöinä olivat olleet lähinnä pojat. Nuoret kokivat olevansa työntekijöiden määräysvallan alaisia. Vastaavasti omien vanhempien tekemän väkivallan lopettaminen kotona tulkittiin usein tilanteeksi, jossa lapsen heikko asema ei mahdollistanut muunlaisia keinoja kuin fyysisen väkivallan – joskus edes pakoon lähteminen ei ollut mahdollista. Rajoittamisen tarkoitus oli usein puolustaa äitiä, joka oli väkivallan kohteena. Aina tämä ei ollut onnistunut, mutta toisinaan varsinkin poikien kertomuksia leimasi oman voiman näyttävyyden korostaminen.

Väkivallan tulkitseminen välineeksi oli sekä tyttöjen että poikien tapa puhua sellaisesta väkivallasta, joka oli heidän mielestään oikeutettua. Välineellinen väkivalta oli kuitenkin sukupuolittunut ilmiö, sillä tytöille ja pojille määriteltiin erilaisia asemia. Olemme käyttäneet käsitettä kamppaileva maskuliinisuus kuvaamaan poikiin liittyvää väkivaltapuhetta. Sillä viittoaamme siihen, että väkivaltaa nähtiin tarvittavan välineenä nimenomaan poikien keskinäisten suhteiden sääntelyyn. Tyttöjen keskinäisiin suhteisiin fyysistä väkivaltaa ei samassa määrin liitetty – ja jos niin tehtiin, se tuomittiin usein naurettavaksi ja typeräksi toiminnaksi.

Tytöt puhuivat omista väkivaltakokemuksistaan lähes yksinomaan ryhmissä, joissa oli

Väkivallan tulkitseminen välineeksi oli sekä tyttöjen että poikien tapa puhua sellaisesta väkivallasta, joka oli heidän mielestään oikeutettua.

Nuoret pohtivat väkivaltaa moni-ilmeisesti, keskenään neuvotellen ja mielenkiintoista kyllä, varsin aikuisyhteiskunnan käsitysten mukaisesti.

→ pelkästään tyttöjä. Tätä, usein seksuaalisen ja muun väkivallan uhriksi joutumisen kipeiden kokemusten ympärille kiertyvää puhetta, olemme kuvanneet käsitteellä haavoitettu feminiinisyys. Joskus he kertoivat itsestään myös väkivallan tekijöinä. Sen sijaan tyttöjen ja poikien sekaryhmissä tytöt tyypillisesti myötäilivät poikien tulkintoja maskuliinisuuksien kamppailusta tai pilkkasivat yhdessä poikien kanssa väkivaltaa käyttäneitä tyttöjä ja naisia. Nämä asetelmat heijastelevat koulukodeissa vallitsevia sukupuolijärjestyksiä.

ILMAISULLINEN VÄKIVALTA

Välineellistä näkökulmaa heikompana puhetapana tuli esiin väkivallan merkityksellistämisen ilmaisevana asiana. Väkivallasta puhuttiin silloin mielentilana, ennen kaikkea hulluutena, tunteena tai mielikuvituksen aiheena.

Ensinnäkin väkivallasta puhuttiin hulluutena. Silloin nuoret korostivat väkivallan tarkoituksettomuutta. Hullu väkivalta on sellaista, jossa ei ole muuta mieltä kuin mahdollisesti tekijälle koitua tyydytys. Kun väkivalta sosiaalisen kuulumisen ja järjestyksen välineenä saattoi sisältää varsinkin pojille merkityksellisiä ja toivottuja elementtejä, nuoret halusivat sanoutua irti hulluudeksi kuvatusta väkivallasta. Mieleltöntä väkivaltaa oli olemassa, mutta sitä ei pidetty kannatettavana asiana. Osa poikien väkivallasta leimattiin hulluksi, mutta

etenkin tyttöjen ja naisten väkivalta nähtiin tällaisena järjettömänä toimintana. Tyttöjen ryhmissä tulkinnat naisellisesta väkivallasta olivat monisävyisempiä.

Toiseksi nuoret toivat esiin myös väkivaltaan liittyviä myönteisiä tunteita, kuten mielihyvää. Pojat kuvasivat tappeluihin liittyvää jännityksen sekaista hyvänolon tunnetta ja tytöt itsensä viiltelyn tuottamaa hetkittäistä mielihyvää. Toisaalta kielteisistä tunteista, kuten pelosta, ei useinkaan puhuttu. Niiden näkymättömyys ei kuitenkaan todennäköisesti kerro niiden puuttumisesta. Ryhmähaastattelu voi olla yksi tilanteista, joissa etenkin poikien voi olla vaikea tunnustaa pelkäävänsä. Pelon ilmaiseminen avoimesti ryhmässä saattaisi olla uhka poikien keskinäiselle ryhmälojaalidudelle ("pelkuri livittää").

Kolmanneksi jotkut nuorista puhuivat mielikuvitusväkivallasta, joka viittaa kuvitteelliseen väkivaltaan. Tytöt kertoivat käyttävänsä sitä keskinäisissä juttutuokioissaan, joissa koulukodin arjessa nousseita vihan tunteita käsiteltiin fantasiakertomuksilla esimerkiksi kuvittelemalla hoitajiin kohdistuvia väkivallantekoja. Yksi pojista taas kertoi kirjoittavansa väkivalta-aiheisia runoja ja lauluja.

MITÄ NUORTEN KUUNTELEMINEN OPETTI?

Nuoret puhuivat ryhmähaastatteluisa väkivallasta arkipäiväisenä ja tavanomaisena

asiana. Väkivalta liitettiin nuorten elämään niin kotona, koulussa, kaduilla kuin laitoksissa, ja moni haastateltu toi esiin omia kokemuksiaan väkivallasta. Väkivallalla oli nuorten sosiaalisissa ympäristöissä monia sallittuina pidettyjä tehtäviä, joista he olivat keskenään yllättävänkin yksimielisiä.

Nuorten tulkinnoissa hallinnut näkemys varsinkin poikien ja miesten väkivallasta tarkoituksenmukaisena, joissakin tilanteissa perusteltuna ja mahdollisesti jopa ainoana käytettävissä olevana välineenä ansaitsee mieles-tämme huomiota. Väkivallan näkeminen kollektiivisena ja välineellisenä voi johtaa toisenlaisiin hoitokäytäntöihin kuin yksilön ominaisuuksien erityispiirteitä painottava tulkinta, joka näkee väkivallan yksilön patologisuuden osoituksena.

Nuorten näkökulma väkivaltaan on tärkeä sen vuoksi, että huomaisimme sellaisia väkivallan merkityksiä, jotka eivät näy aikuisyhteiskunnan huolenilmaisuihin, väkivallan erilaisissa selitysmalleissa tai yksilö- ja ryhmäpoikkeavuutta korostavissa väkivallatulkinnissa. Nuoret pohtivat väkivaltaa moni-ilmeisesti, keskenään neuvotellen ja mielenkiintoista kyllä, varsin aikuisyhteiskunnan käsitysten mukaisesti. Tärkeäksi kysymykseksi nouseekin, miksi yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme niin itsestään selvästi turvaututaan väkivaltaan ihmisten välisten suhteiden ja ongelmien hoitamises-

sa ja miksi väkivallan käyttötarve (ja sen tarpeellisuuden legitimointi) siirtyvät sukupolvelta toiselle. ■

Kirjoittajista Honkatukia on erikoistutkija Oikeuspolitiittisessa tutkimuslaitoksessa, Nyqvist ma. sosiaalityön professori Turun yliopistossa ja Pöso sosiaalityön professori Tampereen yliopistossa.

■ Tutkimuksessa tehtiin 15 ryhmähaastattelua kahdessa valtion koulukodissa keväällä 2002. Niihin osallistui 38 12–17-vuotiasta nuorta, eli noin kolme neljäsosaa laitoksissa tuolloin asuneista nuorista (24 poikaa ja 14 tyttöä). Haastattelussa oli yleensä 2–4 haastateltavaa ja kaksi haastattelijaa. Haastattelut kestivät tunnista kolmeen tuntiin. Ensimmäisessä laitoksessa ryhmät olivat tyttöjen ja poikien sekaryhmiä (4 ryhmää). Toisessa laitoksessa ne olivat yhden sukupuolen mukaisia (6 poikien ryhmää, 3 tyttöjen ryhmää), minkä lisäksi kaksi poikaa halusi tulla haastatelluksi yksin. Kerroimme haluavamme kuulla nuorten näkemyksiä väkivallasta oman sukupolvensa edustajina. Haastatteluisa noudatettiin etukäteen suunniteltua teemarunkoa joustavasti. Keskeinen teema oli, mitä väkivalta nuorten mielestä on.

Suuret erot turvattomuuden tunteessa Helsingin eri alueilla

Helsingissä turvattomuutta asuinalueellaan koki vähimmillään 6 ja enimmillään 35 prosenttia alueen asukkaista. Helsinkiläiset eivät kokeneet turvattomuutta yleisemmin kuin muiden suurten suomalaisten kaupunkien asukkaat.

Poliisi ryhtyi tekemään kihlakunta-kohtaisia selvityksiä 1990-luvun loppupuolella. Turvallisuustutkimusten tietoja voidaan käyttää paikallisen toiminnan suunnittelun lisäksi laajemmin alueellisen rikostorjunnan tarpeisiin unohtamatta tiedon välitystä kansalaisille. Vuonna 2003 kerättiin laaja koko maan kattava kyselyaineisto. Helsingissä poliisin turvallisuuskysely toteutettiin sekä sisällöllisesti että alueellisesti laajalaisempaan kuin muualla, vaikka tiettyjen peruskysymysten vertailtavuus muihin kihlakuntiin pyrittiin säilyttämään.

Tässä artikkelissa käsitellään helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta eri asuinalueilla. Tulokset perustuvat väestökyselyyn, joka oli yksi Helsingin turvallisuustutkimuksen kolmesta osasta. Tutkimuksen toisessa osassa kartoitettiin rikoksen kohteeksi joutuneiden käsityksiä poliisilta saamastaan palvelusta ja kolmannessa osassa analysoitiin erilaisia alueittaisia rekisteritietoja poliisin tietoon tulleeseen väkivalta- ja omaisuusrikollisuuteen liittyen.

Syksyllä 2003 lähetettiin 5 000:lle 15–74-vuotiaalle helsinkiläiselle turvattomuutta, rikoksen uhriksi joutumista ja poliisin toimintaa käsittelevä kyselylomake. Otos oli ositettu siten, että Helsingin kustakin 33 peruspiiristä yhtä

moni asukas sai lomakkeen. Näin voitiin tarkastella turvallisuustilannetta kaupungin eri alueilla. Tällaista alueanalyysiä ei ollut aikaisemmin tehty. Kyselylomakkeiden palautusprosentti oli 72, jota voidaan pitää hyvänä.

TURVATTOMUUDEN TUNTEEN TAUSTALLA MONENLAISIA ASIOITA

Helsinkiläisten turvattomuuden tunne myöhään viikonloppuillaisiin asuinalueella liikuttaessa vaihteli huomattavasti. Kysymys oli: ”Kuinka turvalliseksi tunnette olonne seuraavissa tilanteissa... kävellessänne yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltana asuinalueellanne.” Vastausvaihtoehdot olivat turvalliseksi, melko turvalliseksi, melko turvattomaksi, turvattomaksi, en uskalla käydä ulkona, en liiku ulkona iltaisin, en osaa sanoa.

Turvattomuutta (melko turvattomat, turvattomat sekä ei uskalla käydä ulkona) asuinalueellaan koki vähimmillään 6 ja enimmillään 35 prosenttia alueen asukkaista. Kartassa (s. 14) turvattomaksi olonsa kokeneiden osuudet on luokiteltu eri värein siten, että jokaiseen ryhmään kuului suunnilleen neljäsosa peruspiireistä. Alimpaan neljännekseen (tummansininen) kuuluivat peruspiirit, joiden asukkaista asuinalueellaan turvattomuutta kokeneiden osuus oli pie-

nin. Alueet, joilla koettiin useimmin turvattomuutta, ovat tummanpunaisia. Vihreät alueet kartassa ovat viheralueita, harmaat teollisuusalueita. Kartasta nähdään siten näiden alueiden laajuus ja sijainti suhteessa asuinalueisiin.

Turvallisimmiksi koetut asuinalueet sijoittuivat vyöhykkeelle kantakaupungin niemeltä luoteeseen (poikkeuksena Kampinmalmi – vaaleanpunainen alue vyöhykkeen sisällä). Näihin harvimmin turvattomiksi koettuihin peruspiireihin kuuluivat myös Laajasalo ja Tuomarinkylä Pohjois-Helsingissä. Näille alueille on tyypillistä keskimääräistä korkeammat ansiotulot, pieni työttömyysaste sekä pieni toimeentulotukea saaneiden osuus. Karkeasti yleistäen näitä alueita voi kutsua hyväosaisempien asuinalueiksi.

Turvattomuuden kokemiseen liittyä muitakin seikkoja kuin taloudellissosiaaliset tekijät, esimerkiksi asukkaiden ikä, sukupuoli ja väkivaltakokemukset. Laatumme logistisen regressiomallin perusteella mm. miesten turvattomuuden tunne asuinalueella viikonloppuillaisiin liikkua lisääntyi iäkkäämmissä väestöryhmissä, kun taas naisten kokema turvattomuuden tunne oli yleisintä 15–24-vuotiailla. Oma tai tuttavien väkivallan kohteeksi joutuminen lisäsi turvattomuuden tuntemista sekä miehillä

→ että naisilla.

Kartassa kiinnittää huomiota se, että Helsingin keskustassa asuvat kokivat turvattomuutta keskimääräistä harvemmin. Tämä johtuu ainakin osittain siitä, että Vironniemen alueeseen kuuluu Kluuvi (rautatieaseman ympäristö), joka on Helsingin liikenteen ja huvielämän keskus mutta jossa on vähän asukkaita. Vironniemen peruspiiriin myös kuuluvat, asukasmäärältään huomattavasti suuremmat alueet, Kruunuhaka ja Katajanokka ovat rauhallisempia asuinalueita. Näin jälkimmäisillä alueilla asuvien kokemus Vironniemestä määritteli keskeisesti asuinalueen turvattomuutta.

Tummanpunaiset asuinalueet, eli alueet joilla turvattomuutta koettiin keskimääräistä enemmän, keskittyivät Helsingin itäisille asuinalueille. Toinen turvattomuuskeskittymä käsitti Kallion, Valtilan ja Pasilan kerrostalovaltaiset alueet. Tummanpunaisilla alueilla esiintyy myös huono-osaisuuteen liittyviä piirteitä.

OMALLA ASUINALUEELLA PELÄTÄÄN VÄHEMMÄN

Ulkomaisissa tutkimuksissa on jo vuosikymmeniä sitten havaittu se, että omalla asuinalueella pelätään vähemmän

kuin sen ulkopuolella. Helsingin keskustassa yksin viikonloppuiltaisin kävellessä turvattomuutta tunsivat 27–50 % Helsingin asukkaista asuinalueesta riippuen. (Kysymys oli ”Kuinka turvalliseksi tunnette olonne seuraavissa tilanteissa... kävellessänne yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltana Helsingin keskustassa.”) Yleishavainto tuloksista oli se, että mitä kauempana keskustasta asui, sitä yleisemmin siellä koki turvattomuutta. Tämän voisi olettaa johtuvan kaupungin lukutaidosta: keskustassa asuvat tuntevat alueen, ovat tottuneet liikkumaan siellä ja käyttämään palveluja eri vuorokaudenaikoina sekä varomaan turvattomaksi havaittuja paikkoja. Voi olla, että keskustassa asuminen on myös tietynlainen elämäntapavalinta.

Asuinalueen laajuuden määrittely oli jätetty vastaajalle, sillä sen kokoa ei kyselyssä rajattu. Kysyttäessä keskustassa asuvilta turvattomuutta asuinalueella ja keskustassa, luvut poikkesivat toisistaan 19 prosenttiyksiköllä. Vironniemellä (Helsingin keskustassa) asuvat määrittävät asuinalueensa ilmeisesti suppeammin kuin kyselyvaihtoehdossa esitetyn ”keskustan”, koska vironniemeläisistä turvattomuutta asuinalueella

koki 10 %, mutta ”keskustassa” 29 % koki turvattomuutta.

Asuinalueilla turvattomuutta kokeneiden osuus korreloi positiivisesti keskustassa turvattomuutta kokeneiden osuuden kanssa, mutta korrelaatio oli melko pieni ($r=0,33$). Kuitenkin niiden peruspiirien ryhmässä, jotka kuuluivat eniten turvattomuutta asuinalueella kokeneisiin (kartassa tummanpunainen), korrelaatio keskustassa turvattomuutta kokeneisiin oli varsin korkea ($r=0,64$), eli asuinalueella yleisemmin turvattomuutta kokeneet tunsivat useimmin turvattomuutta myös keskustassa. Logistisen regressiomallin mukaan näytti siltä, että asuinalueen turvattomuuteen liittyvät seikat (mm. tyytyväisyys omaan asuinalueeseen, rikollisuusongelman vakavuus asuinalueella) vaikuttivat keskustassakin koettuun turvattomuuteen. Eli turvattomuuden kokeminen ei välttämättä liity paikkaan eikä ole ajallisesti rajallinen kokemus, vaan se voi olla pysyvämpi tunnetila.

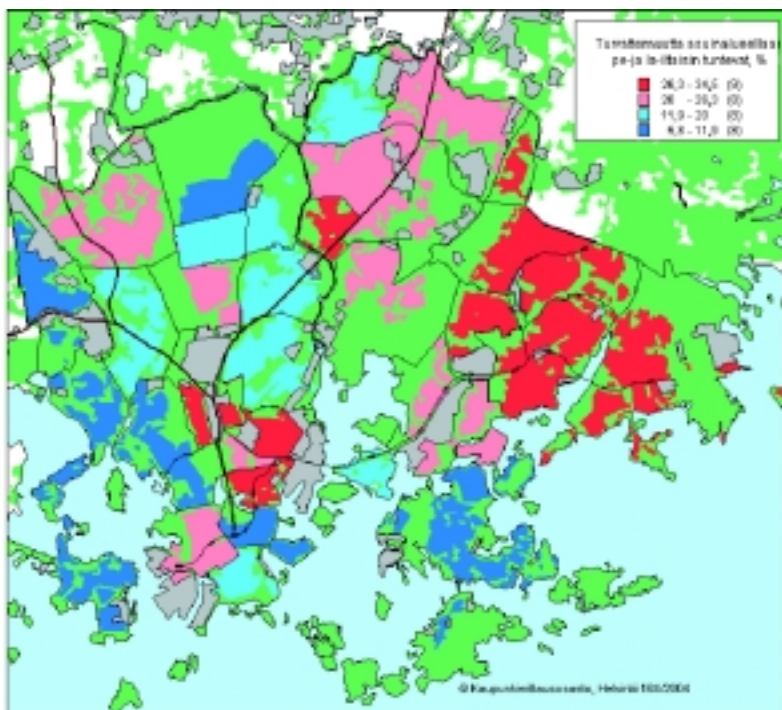
Korrelaatiot jättivät avoimeksi mielenkiintoisia kysymyksiä. Turvattomuus saattaa välittyä erilaisten mekanismien kautta, joita ei voitu kyselyssä selvittää riittävän tarkasti. Turvattomuutta voi kokea esimerkiksi poikkeuksellisen riskialtista elämää elävä, paljon liikkuva henkilö tai ei juuri lainkaan viikonloppuiltaisin kotinsa ulkopuolella liikkuva henkilö. Turvattomuutta voi synnyttää myös alueella vallitseva pelkäämisen ilmapiiri.

Helsinkiiläiset eivät kokeneet turvattomuutta yleisemmin kuin muiden suurten suomalaisten kaupunkien asukkaat. Kymmenen suurimman kaupungin joukossa Helsinki sijoittui keskustassa yksin viikonloppuiltaisin kävellessä koetun turvattomuuden suhteen kahdeksanneksi; kolme turvattominta olivat Pori, Vantaa ja Turku. Asuinalueella koetun turvattomuuden suhteen Helsinki sijoittui kuudentenneksi. ■

Lähde: Markku Heiskanen & Outi Roivainen (2005): HELSINKI! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 21. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heiskanen työskentelee HEUNissa erikoistutkijana ja Roivainen Poliisiammattikorkeakoulussa tutkijana.

Melko turvattomaksi ja turvattomaksi (ml. ei uskalla käydä ulkona) olonsa yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina asuinalueellaan kävellessä tuntevat (%).

Rikosten uhrien poliisilta saamaa palvelua selvitettiin myös

Asiakasnäkökulmasta on tullut yksi poliisin toiminnan hallinnollisista arviointikriteereistä. Hyvä yleisösuhte on lisäksi edellytys sille, että rikokset ilmoitetaan poliisille ja että poliisi saa yleisöltä rikosten selvittämiseen tarvittavia vihjeitä.

Väestökyselyillä saadaan hyödyllistä tietoa siitä, miten yleistä rikosten kohteeksi joutuminen on ja onko rikoksesta ilmoitettu poliisille. Rikoksen uhriksi joutuminen on kuitenkin keskivertokansalaiselle niin harvinainen tapahtuma, että väestötötköseen pohjautuvilla tilastollisilla aineistoilla on vaikea kuvata luotettavasti heidän poliisilta saamaansa palvelua. Tästä syystä HELSINKII!-tutkimuksessa kerättiin poliisille vuonna 2002 ilmoitetuista pahoinpitelyistä, ryöstöistä, autovarkauksista ja asuntomurroista erillinen kyselyaineisto, joka käsitti 250 uhria kustakin neljästä rikoslajista.

KOHTELU YLENSÄ ASIAALLISTA

Tutkimuksen tämän osan otsikko "Hyvää: ammattitaito, asiallisuus. Huonoa: ei erityisen empaattinen" oli erään pahoinpitelyn kohteeksi joutuneen kommentti poliisilta saatua kohtelua käsitellee-

seen kysymykseen. Samantyyppisiä vastauksia oli jonkin verran, vaikka vain harvat asettivat kyseenalaiseksi poliisin ammattitaidon tai luotettavuuden. Kaikkiaan 84 % vastanneista oli poliisilta saamaansa kohteluun melko tai erittäin tyytyväisiä. Myös erilaisissa väestökyselyissä suomalaisten luottamus poliisiin on ollut korkea. Tyytyväisyys lisääntyi uhriksi joutuneen iän lisääntyessä. Nuoret miehet suhtautuivat pahoinpitelytapauksissa muita väestöryhmiä varauksellisemmin poliisiin.

Runsas viidennes uhreista oli sitä mieltä, ettei poliisi tutkinut riittävästi rikosta, jonka kohteeksi he olivat joutuneet. Tiedon kulku rikoksen tutkinnan etenemisestä koettiin ongelmaksi useassa vastauksessa. Vastauksissa löytyi monenlaisia huomautuksia: jotkut uhrin kritisoivat poliisin pessimististä arviota rikoksen selviämisestä. Neuvojen antaminen saatettiin kokea syyllistämiseksi, poliisin huumorista muutama vastaaja pahoitti mielensä.

On ilmeistä, että vaatimustaso auttamis- ja palvelutehtävissä toimivia kohtaan on noussut. Toisaalta hyväosaisten sietokyky rikollisuutta kohtaan tuntuu vähene-

vän, toisaalta oma syrjäytyminen synnyttää närää virkakoneistoa kohtaan.

TUNNEREAKTIOIHIN EI RIITTÄVÄSTI TUKEA

Kiinnostava tulos uhreille tehdyssä kyselyssä oli se, että autovarkauksia lukuun ottamatta kyselyyn vastanneiden mielestä rikoksen kohteeksi joutumisessa pahinta olivat useimmiten tunnereaktiot. Ihminen voi jäädä yksin juuri silloin, kun hänen turvalliseksi kuvittelemansa elämä järkkyy. Vaikkei rikoksesta aiheudu suuria taloudellisia menetyksiä tai fyysisiä vammoja, siitä voi seurata voimakkaita psyykkisiä oireita. Tunnereaktiot voivat ilmetä eri tavoin: pelkotiloina, fyysisinä oireina tai uhri voi tuntea voimakasta vihaa rikoksen tekijää kohtaan, joka voi kohdistua muihin, ja myös rikosta selvittävään poliisiin.

Palvelukyselyn tuloksista keskusteltiin fokusryhmässä, johon osallistui Helsingin kihlakunnassa työskenteleviä poliiseja. Ryhmässä korostettiin ammatillisuutta erityisesti rikoksen selvittämisen kannalta. Uhrin auttaminen oli heidän mielestään toissijaisempi tehtävä. Sosiaalityön ja poliisin yhteistyö on kehittynyt viime vuosina. Poliisit arvioivat, että uhri saa parempaa pal-

velua sosiaalityöntekijältä tunnereaktioiden hoitamiseen. Toisaalta poliisi voi olla tietämätön, millaisia reaktioita rikoksen kohteeksi joutuminen uhrissa herättää, koska uhri saattaa rikoksesta poliisin kanssa keskustellessaan olla näennäisen rauhallinen siksi, että hänen voimansa kuluvat rikoksesta selviämiseen ja voimakkaat tunnereaktiot nousevat pintaan myöhemmin. Uhrin näennäinen rauhallisuus voi johtua myös siitä, että hän olettaa poliisin odottavan uhrilta rauhallisuutta.

Runsas neljäsosa uhreista kertoi saaneensa poliisilta tietoa erilaisista apu- ja tukipalveluista, joita rikoksen kohteeksi joutunut saattaa tarvita. Monet uhrin kaipasivatkin tietoa tukipalveluista. Suomessa on tehty runsaasti tukimateriaalia, se ei vain päädy uhriksi joutuneiden käsiin.

Ruotsissa tehdyssä samantyyppisessä tutkimuksessa yli 70 % uhreista ilmoitti saaneensa poliisilta tietoa tukipalveluista. Ruotsin korkeamman prosenttiosuuden tärkeänä syynä on se, että Ruotsissa poliisi on velvoitettu jakamaan uhrille tietoa tukipalveluista. ■

/MH & OR

Väkivaltatyön sisäiset jännitteet

Perheneuvolat ovat terveystieteiden ja poliisin jälkeen yleisin taho, josta parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset hakevat apua. Millaista apua he tällöin saavat ja miten väkivallasta puhutaan tapaamisissa? Miten yleiset parisuhdetta ja vanhemmuutta koskevat kulttuuriset käsitykset kytkeytyvät väkivallan käsittelyyn?

Artikkeli pohjautuu kahdessa perheneuvolassa ja yhdessä yksityisessä perheterapiayksikössä tehtyyn tutkimukseen, jossa havainnoitiin ja nauhoitettiin asiakastilanteita ja viranomaistapaamisia. Lisäksi haastateltiin yksiköiden työntekijöitä heidän käsityksistään parisuhdeväkivallasta ja sen kanssa työskentelystä. Tutkimuksessa analysoitiin erilaisia auttamistyössä rakentuvia puhetapoja ja käytäntöjä.

Tutkimus osoitti perheneuvoloitten väkivaltatyön suurlta osalta tapahtuvan väkivaltaa kokeneiden naisten ja heidän lastensa kanssa. Väkivaltaa käyttäneet miehet eivät useinkaan käyneet perheneuvoloissa. Suuri osa väkivaltatyöstä näytti myös ajoittuvan vaiheeseen, jossa naiset suunnittelivat eroa tai olivat jo eronneet miehistä. Ero- ja eron jälkeisen vaiheen ongel-

mia, kuten huoltajuus- ja tapaamisjärjestelyjä, ei olekaan riittävästi otettu huomioon nykyisessä väkivaltatyöskentelyä koskevassa ohjeistuksessa ja ammatillisessa keskustelussa. Työntekijät joutuvat ratkomaan näitä tilanteita ilman laajemman keskustelun tuomaa taustatukea. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös tapaamisia, joissa asiakkaina oli yhdessä asuvia pariskuntia. Näiden seuraamiseen ei kuitenkaan ollut yhtä helppoa saada asiakkailta lupaa kuin yksinään käyvien naisten tapaamisten tutkimiseen.

KESKUSTELUA VÄKIVALLASTA VAI "MUKAVISTA ASIOISTA"

Tutkituissa yksiköissä esiintyi kaksi toisistaan eroavaa väkivaltakäsitystä ja työskentelytapaa. Käsitys, jossa väkivalta ymmärrettiin vallankäytöksi, määritteli väkivallalle selkeät

tunnusmerkit ja piti tärkeänä sen nostamista esiin muiden ongelmien joukosta. Tämän käsityksen mukaan oli viisainta työskennellä erikseen väkivaltaa kokeneiden naisten ja väkivaltaa käyttäneiden miesten kanssa. Työskentelyn tavoitteet erosivat riippuen siitä, kenen kanssa työskenneltiin. Väkivaltaa kokeneiden naisten osalta tärkeänä pidettiin väkivallan traumatisoivien seurausten hoitamista ja naisten toimijuuden tukemista. Väkivaltaa käyttäneiden miesten osalta taas korostettiin vastuunoton ja väkivallan lopettamisen käsittelyä. Myös lasten kanssa tehtävälle työlle oli omat tavoitteensa, joissa painottui väkivaltakokemuksen käsittely.

Toisessa käsityksessä väkivalta nähtiin oireeksi jostakin muusta ongelmasta ja perheen sisäisestä pahasta olost. Väkivalta kuvattiin tällöin

subjektiiviseksi kokemukseksi, jota ulkopuolinen ei aina voinut ymmärtääkään. Työmuotona suositettiin parityöskentelyä. Väkivallan sijaan huomiota pyrittiin suuntaamaan parisuhteen hyviin puoliin ja tulevaisuutta koskeviin toiveisiin. Tällainen väkivaltakäsitys johti usein väkivallan häviämiseen keskusteluista, sillä se oli ristiriitoja aiheuttava ja konfliktialtis puheenaihe. Paradoksaalisesti tapaamisissa puhuttiin yleisistä perheongelmista ja parisuhteen hyvitä puolista, vaikka asiakkaat olivat hakeutuneet auttajatahojen luo väkivaltatapahtumien takia. Tällaisen työskentelytavan myötä väkivaltaa käyttävät miehet voivat käydä ammattiauttajien luona useita kertoja ja silti välttyä väkivallankäytön ja siihen liittyvien sitoumusten käsittelyltä.

Näitä toisistaan eroavia väkivaltakäsityksiä taustoittaa

Osa auttamiskäytännöistä tukee väkivaltaan puuttumista ja sen lopettamista, kun taas osa sivuuttaa väkivaltaa ja sen seurauksia.

yhteiskunnallinen keskustelu. Se on kulkenut Suomessa kahdessa "aallossa", joita ovat 1970-luvun lopulta vallinnut puhe "perheväkivallasta" ja 1990-luvulta alkanut keskustelu "naisiin kohdistuvasta väkivallasta". Tutkimuksen mukaan väkivallan esiin nostaminen ja siihen puuttuminen liittyi kiinteästi jälkimäiseen näkemykseen, kun taas perheongelmia korostava näkemys johti väkivallan sivuuttamiseen.

PARISUHDEIDEAALIT JA NAISTEN HOIVATEHTÄVÄ

Myös eräät parisuhdetta koskevat ajatustavat osoittautuivat ongelmallisiksi väkivaltaan puuttumisen kannalta. Työntekijät korostivat välillä asiakkaana oleville naisille tarvetta tehdä kompromisseja ja joustaa, jotta kireä ja jännittynyt ilmapiiri kotona parani. Vaikka työntekijät esittivät nämä tavoitteet parisuhteen molempia osapuolia koskeviksi, ne suunnattiin käytännössä naisille. Näissä tilanteissa perheneuvoissa kävivät vain väkivaltaa kokeneet naiset eivätkä väkivaltaa käyttäneet miehet osallistuneet tapaamisiin. Kun samat naiset myöhemmin asioivat perheneuvolassa uusien väkivaltatilanteiden jälkeen, työntekijät sen sijaan korostivat heille, miten tärkeää oli pitää kiinni omista näkemyksistä ja olla joustamatta. Naisiin kohdistuneet odotukset olivat siis varsin ristiriitaisia, eikä tieto-

ja aiemmista väkivaltatapahtumista aina otettu selkeästi huomioon työskentelyssä.

Parisuhteeseen ja läheisyyteen liittyvät ajatustavat olivat kyseessä myös silloin, kun väkivaltaa kokeneet naiset puhuivat perheneuvolassa miehiään kohtaan tuntemastaan säälistä ja näiden hoivaamisesta. Moni nainen koki vaikeaksi erota väkivaltaa käyttävästä miehestä säälintunteiden ja hoivaamisen halun takia. Miehet pystyivät vetoamaan heihin ja saivat heidät pysymään rinnallaan väkivaltatapahtumista huolimatta. Myös tuttavat, sukulaiset ja jotkut viranomaiset vetosivat naisten hoivatehtävään, jolloin naisten oli entistä vaikeampi irrottautua miehistä tuntemastaan vastuusta. Päihdeongelmaisten miesten hoidotahot saattoivat pyytää naisia huolehtimaan miesten asioista ja tukemaan näitä päihdeettömyyden tavoittelussa – jättäen huomiotta naisten oman turvallisuuden ja lasten tilanteen. Perheneuvolat näyttivät pääsääntöisesti paikoina, joissa naiset saattoivat yhdessä työntekijöiden kanssa pohtia tällaisia sitoumuksia ja turvallisuuden huomioivia toimintamahdollisuuksia.

ÄITIYDEN VASTUUT, ISYYDEN MAHDOLLISUUDET

Vastuu lasten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta asetettiin perheneuvolatyöntekijöiden puheessa suurelta osin äideille. Työntekijät pohtivat väki-

vallan kohteeksi joutumisen vaikutusta naisten äitiyteen varsin monisanaisesti, kun taas kysymys väkivaltaa käyttäneiden miesten isyydestä aiheutti enemmän epäröintiä. Naisten äitiyttä kuvattiin usein traumatisoitumisen heikentämäksi ja puutteelliseksi. Toisaalta osa työntekijöistä työskenteli aktiivisesti äidin ja lasten välisen suhteen vahvistamiseksi, jotta lapset saisivat turvaa äideistään. Suhteen vahvistaminen oli myös äideille tärkeää, sillä se antoi heille tavoitteita ja auttoi jatkamaan elämää eteenpäin. Äideille asetettiin joskus myös vastuuta lasten turvallisuudesta tavoilla, jotka sivuuttivat heidän väkivallankokemuksensa. Työntekijät odottivat naisten asettuvan vastustamaan entisiä miehiään huolimatta väkivallan uhasta ja pelosta. Tällaiset tilanteet liittyivät yleensä eron jälkeisiin lasten ja isän tapaamisiin.

Väkivaltaa käyttäneen miehen isyyden työntekijät näkivät monelta osin ongelmallisena. Joissain tapauksissa isän ja lasten välinen suhde ei ollut kunnolla rakentunutkaan. Toisaalta väkivaltaa käyttäneiden miesten isyyteen sisällytettiin runsaasti mahdollisuuksia ja toiveita. Vaikka isät eivät olleet pitäneet yhteyttä lapsiin pitkiin aikoihin tai lapset epäröivät tapaamisia muistellen aiempia väkivaltatilanteita, työntekijät kannustivat äitejä tapaamisten aloittamiseen ja toimivat aloitteel-

lisesti niiden järjestämiseksi. Isän merkitys nähtiin keskeiseksi lapsen kehityksen kannalta, ja siksi työntekijät halusivat tukea suhteen ylläpitoa. Isyyteen liitetyt toiveet olivat vahvoja, eikä niiden ylläpitäminen edellyttänyt isiltä mitään toimenpiteitä.

Tutkimus avaa näkymää paitsi perheneuvoloiden väkivaltatyöhön myös muiden auttajatahojen työhön. Osa auttamiskäytännöistä tukee väkivaltaan puuttumista ja sen lopettamista, kun taas osa sivuuttaa väkivaltaa ja sen seurauksia. Jotta väkivaltatyötä voitaisiin parantaa, ongelmakohtiin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan väitöskirjaan *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat*. Tampere University Press 2005.

Islannissa malli lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämiseen

“Barnahuset” on islantilainen malli, jolla autetaan seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneita lapsia ja nuoria selviytymään tuskallisesta tapahtumasta sekä siihen liittyvästä oikeusprosessista. Sekä hoitoon että oikeusjuttuun liittyvät tutkimukset ja selvitykset tehdään saman katon alla. Uusi lähestymistapa on nostanut selvitysten laatua, ja lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa nostetaan aiempaa selvästi enemmän syytteitä. Lisäksi lapset ja heidän vanhempansa saavat viiptymättä kontaktin mm. tarvittaviin hoitotahoihin.

Barnahusetin johtaja **Vigdís Erlendsdóttir** kertoo, että Islannissa kiinnitettiin 1990-luvulla huomiota lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön tapausten suureen määrään. Poliisin tietoon tulleista tapauksista vain noin 30 prosenttia meni eteenpäin syyttäjälle. Näistä joka kymmenennessä nostettiin syyte, ja näistä noin seitsemässä saatiin tuomio. Hyväksikäytön uhriksi joutuneet lapset ja nuoret joutuivat kuulusteluiksi 5–6 eri paikassa. Kertomukset muuttuivat joka kerran, joten todisteet olivat oikeudenkäynnissä heikkoja ja huonolaatuisia. Mutta olennaisinta oli se, että lapsi joutui prosessissa todella huonon kohtelun kohteeksi. Vuonna 1996 tehty selvitys osoitti, että lapset eivät saaneet kunnissa riittävästi apua.

Vuonna 1997 asetettiin

työryhmä miettimään parannuskeinoja. Se tutustui mm. amerikkalaiseen “Childrens’s Advocacy Center” -malliin. Siitä noin vuoden kuluttua “Barnahuset” avasi ovensa Reykjavikissa ja aloitti lasten ja nuorten vastaanoton koko maasta. Alussa keskuksessa työskenteli vakituisesti kaksi asiantuntijaa.

OIKEUSPROSESSIA UUDISTETTIIN NÄISSÄ TAPAUKSISSA

Seuraava askel oli lain muuttaminen. Aikaisemmin poliisi hoiti lasten ja nuorten kuulustelun, mutta vuonna 1999 tuomari sai oikeuden kuulustella lapsia seksuaalirikosasioissa. Kuulustelussa voivat olla läsnä, joskin eri huoneessa, kaikki asiaan liittyvät henkilöt ja viranomaiset, esimerkiksi poliisi, lapsen asianajaja, epäillyn asianajaja, epäilty itse, sosiaalityöntekijä ja syyttäjä. Tuomari ohjaa kuuluste-

lua, mutta sen suorittaa Barnahusetin asiantuntija.

Lapsia koskeissa seksuaalirikoksissa esitutkinnan kuulustelu korvaa pääkäsitteilyn kuulustelun. Se tehdään siis jo ennen syytteen nostamispäätöstä. Lakiuudistuksen yhteydessä keskusteltiin siitä, toteutuuko siinä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellyttämä kontradiktisuus. Lisäksi tämän tyyppisissä rikosjutuissa Islannissa on aina kolme tuomaria, mutta kuulusteluissa on läsnä vain yksi eikä tämä sama tuomari ole aina enää mukana oikeuskäsittelyssä. Keskustelua herätti myös se, että tuomarin tehtävä ei ole normaalisti tutkia vaan tuomita.

ASiantuntemus SAMASSA PAIKASSA

Islannissa ilmoitetaan joka vuosi noin 150–200 lasten seksuaalista hyväksikäyttötapauksia, jotka täytyy käydä

läpi. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vakavan fyysisen väkivallan tapauksia käsitellään Barnahusetissa joskus harvoin, tulevaisuudessa ehkä useammin.

Vigdís näkee tärkeämmäksi lisähenkilöstön saamisen Reykjavikiin kuin uusien hoito- ja kuulustelukeskusten perustamisen. Hänestä on parasta koota kaikki asiantuntemus yhteen paikkaan. Lasten haastattelu on vaativaa ja siinä käytetään erityistä haastattelutekniikkaa. Taitoja on ylläpidettävä jatkuvasti; sen takia hän tulee joskus lomansakin aikana Barnahusetiin katsomaan haastattelunauhoja. Myös talon tekniset ratkaisut ovat kalliita.

Kuulusteluissa noudatetaan strukturoitua mallia, joka perustuu tutkimuksiin lasten reagoinnista haastattelutilanteissa ja kertomuksiin erikoisista tapauksista suhteutettuna lapsen ikään. Päämääränä

Barnahusetin johtaja Vigdís Erlendsdóttir esittelee lääkärin vastaanottohuonetta.

Talo on sisustettu kodikkaasti lasten mieleiseksi.

on saada lapselta itseltään niin tyydyttävä ja tarkka selonteko tapahtumien kulusta kuin mahdollista.

Heti haastattelun alussa lapselle kerrotaan, että haastattelu nauhoitetaan videolle ja ketkä seuraavat haastattelua toisessa huoneessa. Sittemmin asiantuntija käy hänen kanssaan läpi, miten pitäisi reagoida, jos kysymys on epäselvä tai kun hän ei ole ymmärtänyt jotain, ja että hän tietää, mitä valehtelu on. Haastattelija tarkistaa myös tarpeelliset henkilötiedot. Sen jälkeen käydään läpi erilaisia käsitteitä, esimerkiksi adjektiiveja, prepositioita ja ajanmääreitä. Vasta sitten aloitetaan esituskintaan liittyvä haastattelu, jossa esitetään vain yksinkertaisia, neutraaleja kysymyksiä yksi kerrallaan.

Jos juttu on tapahtunut toisella puolella Islantia, kaikkien osallisten ei ole pakko matkustaa Reykjavikiin, vaan riittää, että uhri tekee niin. Muut osapuolet voivat kokoontua paikallisessa oikeustalossa, josta on videokonferenssiyhteys Barnahusetiin. He voivat seurata asiantuntijaa ja lasta kuulusteluho-

neen pienen kameran kautta. Lapsi on huoneessa asiantuntijan kanssa kahdestaan ja kuulee vain hänen kysymyksensä, ei tuomarilta asiantuntijan korvaan tulevia.

Kuulustelun hoitava asiantuntija ei ole koskaan lapsen terapeutti, vaikka kaikki kolme asiantuntijaa on koulutettu kumpaakin tehtävään. He hoitavat myös terapian ja kuntouttamisen, joka voi tapahtua lapsen kotipaikkakunnalla.

SISUSTUS LAPSEN EHDOLLA

Talon huonejärjestys on mietitty niin, että vältetään uhrin ja epäillyn tapaaminen kuulustelun yhteydessä silloin, kun se hoidetaan kokonaan Barnahusetissa. Lasten kuulusteluhuone on toisessa kerroksessa ja tuomari, poliisi, epäilty ja asianajajat istuvat ensimmäisessä kerroksessa.

Talo on myös sisustettu lapsen näkökulmasta. Esimerkiksi pienet lapset saavat istua kuulustelun aikana pienellä sinisellä sohvalla, jolla on iso kilpikonnatyyny ja jonka kankaassa on pieniä variksisia. Murrosikäisiä varten ne vaihdetaan yksivärisiin huonekaluihin. Vigdis kertoo,

että talon sisustusvaiheessa pyydettiin apua lapsilta ja nuorilta ja he saivat aika paljon päättää väreistä, huonekaluista ja muista esineistä. Pieniä leikkikaluja ja pehmoleluja löytyy joka paikasta ja ne ovat vapaasti käytettävissä.

Alakerrassa sijaitsevat myös odotushuone ja lääkärinhuone. Sekin on sisustettu kodikkaasti eikä näytä ollenkaan tavalliselta vastaanottohuoneelta. Kaikki tutkimukset ja lääkärintarkastukset tallennetaan myös nauhalle todistuskäyttöön. Tekniikan avulla on myös mahdollista samantien tulostaa kuvia. Lääkäri pyydetään paikalle tarpeen mukaan. Näin vältetään lapsen lähettäminen naistenklinikalle, joka usein koetaan aika pelottavaksi ja steriiliksi paikaksi. Lääkärintarkastuksen jälkeen lapsi saa pienen esineen, usein tarrakuvan.

MALLI SAANUT KIITOSTA

Malli on saanut mainetta muissakin Pohjoismaissa ja syyskuussa aloittaa Ruotsin ensimmäinen Barnahuset toimintansa Linköpingissä. Kyseessä on kolmivuotinen projekti, jossa mm. sairaanhoitopiiri, poliisi, syyttäjä,

oikeuslääketieteen virasto, alueen kunnat ja lääninhallitus ovat yhteistyössä lapsiin ja nuoriin kohdistuneiden pahoinpitely- ja seksuaalirikosten selvittelyssä, esitutkinnassa ja hoidossa. Barnahuset sijoitetaan entisen päiväkodin tiloihin sairaalan viereen. Projekti on tarkoitus arvioida myöhemmin.

Usein lasten uskottavuutta rikosten ja erityisesti seksuaalirikosten yhteydessä kyseenalaistetaan: voiko lasten kertomuksiin uskoa. Lasten odotetaan käyttäytyvän ja kertovan asioista samalla tavalla kuin aikuisten. Lapsilla kuitenkin on aivan eri tarpeet kuulusteluissa ja he tarvitsevat myös oikeudenkäynnissä enemmän tukea.

Ehkä Suomessakin olisi mietittävä, miten hyvälaatuisen todisteiden hankkimisen ohella voitaisiin varjella seksuaalirikoksen kohteeksi joutuneita lapsia oikeusprosessin haitoilta ja kohdella heitä sen aikana hyvin. ■

Suomessa Stakes on julkaissut lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittämisen suosituksen.

Kirjoittaja on suunnittelija rikosentorjuntaneuvostossa.

Tekniikka ei yksinään riitä takaamaan tehokasta käytäntöä. Tarvitaan myös muita toimenpiteitä kuten erilaisia ohjelmia ja sosiaalityölle tyypillisiä työmenetelmiä.

erilaisten hoidollisten toimenpiteiden toteuttamista samanaikaisesti. Rattijuoppojen valvontaan on puolestaan kehitetty erittäin tarkkoja biometrisiä laitteita. Yksi esimerkki on alkoholin nauttimisen jälkeen elimistöstä hikoin lun mukana poistuvan etyyli-alkoholin määrää iholta mitaava laite nimeltä SCRAM (Secure Continuous Remote Alcohol Monitor). Rattijuoppumuksiin syylistynyt välttyy vankeustuomiolta, jos hän suostuu laitteen avulla tapahtuvaan ympärivuorokautiseen valvontaan. Laite reagoi välittömästi alkoholin nauttimiseen. Tuomitun on myös käytävä valvonnan aikana keskusteluissa, joissa käsitellään hänen alkoholiongelmaansa ja juopuneena ajamistaan.

Conwayn mukaan elektronisella valvonnalla on yhä tärkeämpi rooli yhdyskuntaseuraamuksissa. Se on hänestä nähtävä välineenä, jonka avulla voidaan tukea ja vahvistaa yhdyskuntaseuraamusten valvontaprosessia ja samalla tehdä ne uskottavammiksi rangaistuksina. Tämä edellyttää kuitenkin tehokasta täytäntöönpanoa. Rikkomuksiin ja muihin ongelmiin on puututtava välittömästi. Yhdysvalloissa elektronisen valvonnan ohjelmat poikkeavat toisistaan siinä, ovatko ne aktiivisia vai passiivisia. Aktiiviset järjestelmät ovat Conwayn mukaan tehokkaimpia mutta myös eniten resursseja vaativia. Ne perustuvat jatkuvaan valvontaan ja välittömään reagointiin, esimerkkinä SCRAM-val-

vonta. Myös monet seksuaalirikollisille tarkoitetut valvontaohjelmat ovat aktiivisia. Passiivinen järjestelmä perustuu valvontalaitteen tarkastukseen jälkikäteen.

VALVONTA RAJOITTAU TUOMITUN ELÄMÄÄ HUOMATTAVASTI

Konferenssissa keskusteltiin myös elektronisen valvonnan rangaistusluonteesta – millaista menetystä ja tuskaa se aiheuttaa tuomitulle? Yleensä elektronista valvontaa pidetään muiden yhdyskuntaseuraamusten tavoin pehmeänä vaihtoehtona. **Mike Nellis** Birminghamin yliopistosta toteasi, että elektronista valvontaa ei voi suoraan verrata vankeusrangaistuksen aiheuttamaan deprivatioon **Gresham Sykesin** (1958) tarkoittamalla tavalla. Silti siinä on monia samantapaisia rajoittavia piirteitä kuin vankeusrangaistussessakin.

Keskeisenä voidaan pitää liikkumisvapauden rajoittamista. Elektroninen valvonta rajoittaa vankeusrangaistuksen tavoin tuomitun liikkumisvapautta ja samalla autonomiaa tuntuvasti. Tuomittu joutuu yleensä oleilemaan kotonaan ja saa poistua sieltä vain tiettyinä aikoina tiettyä tarkoitusta kuten työssäkäyntiä varten. Välillisesti tämä vaikuttaa myös muihin perheenjäseniin ja kodin sisällä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Valvonnassa oleminen kodin seinien sisällä aiheuttaa tutkimusten mukaan monia jännitteitä perheen-

jäsenten välillä. Vaikka valvontaan liittyvät rajoitteet kohdistuvatkin valvottavaan, joutuvat muut perheenjäsenet solidaarisuussyistä luopumaan monista vapaa-ajan tottumuksistaan.

Valvonnassa oleminen rajoittaa myös tuomitun mahdollisuuksia päästä kuluttamaan palveluita, joihin hän on aikaisemmin tottunut, esimerkiksi syömään ravintolassa. Samalla valvonta eristää tuomitun monista kodin ulkopuolisista ihmissuhteista ja vaikuttaa myös näin hänen autonomiaansa. Lisäksi se rajoittaa tuomitun elämää esimerkiksi sen suhteen, miten hän pukeutuu ja millaisiin vapaa-ajan harrastuksiin hän voi osallistua niin, ettei kahle näkyisi ja leimaisi kantajaansa.

Elektroniseen valvontaan liittyy myös useissa maissa pakko omaksua sosiaalinen elämäntyyli (enforced prosocial lifestyle). Tämä tarkoittaa sitä, että tuomitun on käytävä työssä tai haettava aktiivisesti työtä, osallistuttava erilaisiin hoito- ja kuntoutusohjelmiin sekä pyrittävä omaksumaan elämäntyyli, joka auttaa rikollisesta käyttäytymisestä irtautumista.

Elektroniseen valvontaan asettaminen merkitsee siihen tuomitulle myös rahallista menetystä, koska hän joutuu yleensä itse maksamaan osan valvonnan kustannuksista. Teknisen varustuksen lisäksi siihen liittyy monia muita välillisiä kustannuksia. Tuomittu joutuu usein maksamaan esimerkiksi matkakustannuksia

osallistuakseen hoito-ohjelmiin.

Vaikka elektroniseen valvontaan liittyykin monia rangaistuksellisia elementtejä, se samalla tukee rikollisuudesta irtautumisen prosessia. Tämä edellyttää kuitenkin, että valvontaan liitetään myös muita sitä tukevia toimenpiteitä. Elektroninen valvonta eristää rikoksentehtäjän vankilan haitallisilta vaikutuksilta ja auttaa häntä ylläpitämään rajoitetussa mielessä suhteet normaaliin yhteiskuntaan.

Konferenssi antoi kokonaisuudessaan vaikutelman siitä, että elektroninen valvonta on yhä selkeämmin tulossa osaksi eurooppalaista rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Tekniikka kehittyy koko ajan erityisesti biometristen laitteiden osalta, jotka mahdollistavat yhä monipuolisempien valvonta- ja kontrollimenetelmien käyttöönoton.

Konferenssissa painotettiin kuitenkin sitä, että tekniikka yksinään ei riitä takaamaan tehokasta käytäntöä. Tarvitaan myös muita toimenpiteitä kuten erilaisia ohjelmia ja sosiaalityölle tyypillisiä työmenetelmiä. Hyvin suunniteltuina ja toteutettuina elektroninen valvonta tulee kalliiksi ja vaativaksi toteuttaa. Tämä on hyvä muistaa Suomessakin, jossa suunnitellaan elektronisen valvonnan käyttöönottoa. ■

Kirjoittaja on erityisasiantuntija Rikosseuraamusvirastossa.

ADHD – syrjäytymisen yleinen taustatekijä?

“Vilkkaan pojan koti se on rakennettu paikalle niin ihanalle Aurajoen rannalle kalliolle vankalle vuorelle niin korkialle.”

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) on varhaislapsuudessa alkava sosiaalistumista haittaava psykiatrinen häiriö, jota esiintyy 2–5 prosentilla lapsia ja nuoria. Ulkomaisien tutkimusten valossa se näyttää karkeasti arvioiden kymmenkertaistavan vankilaan joutumisen riskin. ADHD altistaa epäsosiaaliselle kehitykselle ja sen ydin-oireet ovat aikuisiässä merkittävästi näkyvissä ainakin 60 prosentilla niistä, joilla ne ilmenevät lapsuudessa.

Aiemmin vastaavista ilmiöistä on käytetty nimitystä MBD (Minimal Brain Dysfunction). Siitä luovuttiin koska se viittasi liian yksiselitteisesti aivotoiminnan häiriöön, joka vieläpä oli tuolloin vain oletus. ADHD on terminä kuvailevampi eikä ota kantaa häiriön syntytapaan. Riskitekijöitä ovat häiriön esiintyminen suvussa, äidin raskaudenaikainen tupakoin-

ti, synnytyskomplikaatiot ja epävakaat olot lapsuudenperheessä. Äidin raskausaikaisten virusinfektioiden osuutta, joka skitsofreniassa on ilmeinen, on myös alettu epäillä ADHD:n erääksi taustatekijäksi. Eräät aivovauriot saavat aikaan ADHD:tä vastaavia häiriöitä.

ADHD:n keskeinen piirre on vaikeus suunnata ja ylläpitää tarkkaavuutta. Eräissä tutkimuksissa on osoitettu, että häiriöön liittyy kyvyttömyys habituaatioon eli merkityksettömien signaalien automaattiseen siilautumiseen tietoisuudesta. ADHD:ssä vaikkapa opetuksen tai ohjeiden seuraamiseen tarvittavasta huomios- ta kamppailevat vähäisetkin ympäristön häiriöäänäet ja jopa päällä olevat vaatteet tai rannekello. Keskittymisvaikeuteen liittyy usein motorista levottomuutta ja ylivilkkautta, jos ei, puhutaan ADD:stä (Attention Deficit Disorder).

ADHD:hen liittyy vaikeutta hallita jokapäiväistä elämää: tehtävät jäävät kesken ainakin jos puhelin välillä soi, avaimet ovat hukassa, tavarat epämääräisinä kasoina, aikataulut eivät pidä ja rasittavat tehtävät ovat tekemättöminä entistä rasittavampia. Niinpä ADHD johtaa alisuorittamiseen siitä kärsivän ihmisen lahjakkuustasoon nähden. ADHD:stä kärsiville kehittyä aikuisiässä tavallista useammin eräitä muita psykiatrisia häiriöitä kuten eräitä persoonallisuushäiriöitä, ahdistuneisuushäiriöitä, depressioita, kaksisuuntaista mielialahäiriötä (maanisdepressiivisyyttä), riippuvuuksia ja psykooseja.

ADHD:n diagnosointi perustuu huo-

lelliseen tutkimukseen, jossa ongelmat arvioidaan systemaattisesti ja muut tarkkaavaisuutta häiritsevät tekijät suljetaan pois. Lapsella tarkkaavaisuutta voi heikentää vaikkapa kutina, krooninen vatsakipu, unen riittämättömyys tai unenaikainen hengityshäiriö. Diagnostiikkaa vaikeuttaa mm. se, että tarkkaamattomuus on suhteutettava motivaatioon. Poikkeuksellisen vahva motivaatio, kiinnostus tiettyyn asiaan, voi saada jopa aidosti ADHD:stä kärsivän henkilön joksikin aikaa keskittymään kunnolla esimerkiksi urheilusuoritukseen tai erityiseen harrastukseen. Ongelma voi silti olla todellinen, jos tarkkaavaisuus ei riitä tavallisiin päivittäisiin arkielämän tehtäviin.

ADHD:n hoito perustuu siihen, että siitä kärsivä tunnistaa ongelmansa ja pyrkii hallitsemaan niitä sen sijaan, että hän syyttäisi niistä muita tai vaikeita olosuhteita tai ahdistuisi saamastaan palautteesta ja lohduttautuisi päihteillä. Psykoterapia ei paranna ADHD:tä, mutta saattaa joskus olla tarpeen ongelmalliseksi muodostuneen minäkuvan vuoksi. Vaikuttavimmat tulokset suurissa vertailevissa tutkimuksissa on saatu lääkehoidolla. ADHD on hermosolujen ja molekyylien tasolla tila, jossa tietyt hermoston välittäjäaineet, mm. dopamiini, eivät toimi tarkkaavuuden säilyttämisen kannalta riittävän hyvin. Aiemmin kaikkein parhaat tulokset on saavutettu hyvin pienillä pirsteannoksilla, jotka eivät vaikuta huumausmaavasti, mutta pitävät aivojen vireystilaa yllä. Vaikutus on siis tavallaan para-

Ulkomaisten tutkimusten valossa ADHD näyttää karkeasti arvioiden kymmenkertaistavan vankilaan joutumisen riskin.

doksaalinen – vähäinen annos piristettä rauhoittaa. Näihin lääkityksiin liittyy kuitenkin vähäinen väärinkäytön vaara, joskin on ilmeistä, että niitä käyttäneet ovat narkomanisoituneet harvemmin kuin ne, jotka eivät ole lääkettä saaneet. Lääkärien varovaisen suhtautumisen vuoksi niiden määrääminen on kuitenkin ollut Suomessa erittäin vähäistä ja erityistoimenpiteiden takana. Nyttemmin hyviä tuloksia saadaan myös eräillä masennuslääkkeillä, joilla ei ole mitään väärinkäytömahdollisuutta tai arvoa pimeillä markkinoilla.

VAAHTERAMÄEN EEMELI VANKILAAN?

ADHD näyttää liittyvän erityisesti nuoruusiässä alkavaan syrjäytymiseen. Häiriön tunnistettavuus ja hoitomahdollisuudet ovat kohentuneet huomattavasti, joten sen esiintyvyyttä ja hoitomahdollisuuksia syrjäytymisen osatekijänä tulisi tutkia Suomessakin. Eri maissa tehdyissä, metodologisesti kuitenkin ongelmallisissa tutkimuksissa ADHD-taustan on arvioitu koskevan n. 25–50 prosenttia vangeista. Tämä tarkoittaisi kymmenkertaista yliedustusta normaaliväestöön nähden. Näyttää myös siltä, että ADHD ja muut varhain ilmenevät psykiatriset häiriöt liittyvät voimakkaammin toistuvaan aikuisiän väkivaltarikollisuuteen ja myöhemmin alkavat häiriöt taas yksittäisiin väkivallantekoihin.

Tähänastisten tutkimusten suuri heikkous on ollut niiden takautuva luonne ADHD-arvioissa ja se, ettei vankilapsykiatrialle ominaisia virhelähteitä ole juurikaan eritelty. ADHD-lääkityksistä eräät ovat piristeitä, joilla on amfetamiinin kaltainen vaikutusmekanismi. Tämä yhdessä ADHD:n ns. muotidiagnoosiaseman ja oikeudellisen edesvastuun vähenemiseen liittyvien mielikuvien ohella saa jokseenkin varmasti osan tutkituista tuomaan esiin nimenomaan ADHD-oireistoa. Lisäksi vangit kärsivät huomattavan paljon

ahdistuneisuushäiriöistä, depressioista ja psykooseista, joihin voi liittyä samankaltaista keskittymisen vaikeutta kuin ADHD:hen. Kun lisäksi pään vammat ja päihderiippuvuus ovat vangeilla hyvin yleisiä diagnostiikkaa monimutkaistavia taustatekijöitä, on syytä todeta, ettei yksiselitteisen, ensisijaisena pidettävän ADHD-diagnoosin asettaminen moniongelmaiselle vangille useinkaan ole aukottomasti perusteltua. Samaan viittaavat kliiniset kokemukset siviilissä ADHD-diagnoosin saaneista vangeista, joista monilla päihdeiden ongelmakäyttö on jatkunut lääkityksenkin ohella. Tutkimustiedon ja kliinisen kokemuksen nojalla voidaan kuitenkin olla varmoja siitä, että ADHD-piirteet ovat vangeilla huomattavan yleisiä ja myös syrjäytymisen kannalta merkittäviä.

ADHD:n yleisiä liitännäisiä ovat lukemisen ja kirjoittamisen häiriöt. Ne saattavat tietyin osin perustua samoihin neuraalisiin mekanismeihin kuin ADHD, joskin mm. sanantunnistuksen häiriöllä lienee oma erityinen taustansa. Käytännön kokemuksen nojalla arvioiden syrjäytymisen ja antisosiaalisen kehityksen riski saattaa olla erityisen voimakkaasti kohonnut niillä, joilla sekä lukihäiriö että ADHD haittaavat sosiaalistumista ja yhteiskunnassa menestymistä. Vaaravyöhykkeessä olevien tunnistamisella ja auttamisella saattaa olla merkittävä syrjäytymistä ennaltaehkäisevä vaikutus. Havainnot näiden häiriöiden yhteenkietoutumista vangeilla perustuvat kuitenkin Pohjoismaissa ongelmallisen pienin aineistoin tehtyihin tutkimuksiin, joissa on saattanut olla esimerkiksi 10 vankia.

Pintajulkisuudessa uutena monimutkaisten ilmiöiden selittäjänä ADHD-käsite on saanut osakseen myös ankaraa kritiikkiä. Sen saaman huomion syyksi on esitetty medikalisaatiota, ja ”uusia tauteja” on esitetty peräti rahanahneiden terapeuttien tai lääketehneiden keksinnöksi. Julkisuuden ilmiöiden merkityksen suh-

teellistaminen ja asiallinen kritiikki monimutkaisten ilmiöiden yksipuolista tarkastelua kohtaan onkin tietysti tarpeen. ADHD on häiriönä sellainen, että sen lievistä muodoista koituu haittaa vain keskittymistä edellyttävässä ympäristössä. Jos hyväksyisimme sen, että osa väestöstä elää normiemme ulkopuolella, ei oireyhtymään juuri kiinnitettäisi huomiota. Vastaavasti voi todeta, ettei ruokavaliohoitoista aikuisiän diabetestakaan tunnettaisi, jos eläisimme viidakossa ja söisimme juurimukuloita. ADHD:tä vastaavia erityisiä oirekuvia ja niiden menestyksellistä hoitoa piristein kuvattiin kuitenkin jo 1930-luvulla.

Miksi vankien ADHD ei aiemmin ole saanut osakseen sitä huomiota, jonka se epäilemättä ansaitsee? Syyt biologista alkuperää olevien ongelma-alttiuksien jättämiselle huomiotta lienevät kahtalaiset. Toisaalta biologista tarkastelukulmaa on vieroksuttu siinä erheellisessä käsityksessä, että se johtaisi rasistista erottelua muistuttavaan syrjintään 1900-luvun alkupuolen ns. rotuhygienian hengessä. Toisaalta biologista alkuperää olevien heikkouksien on epäilty tarjoavan mahdollisuuksia vastuun pakoiluun. Kummankaan näistä peloista ei tarvitse toteutua, jos ADHD:n luonne ymmärretään oikein.

Tämä ymmärrys voidaan tiivistää kolmeen näkökohtaan: 1) Sen myöntämisen, että rakenteelliset edellytykset sopeutua tarkkaavuutta vaativaan kulttuuriin ovat eri ihmisillä erilaiset, ei tarvitse johtaa syrjintään. 2) ADHD ei vapauta ketään vastaamasta omista teoistaan, sillä haitallisia taipumuksia täytyy pyrkiä hallitsemaan. 3) ADHD:n hoito on tuloksellista. ■

Kirjoittaja on vankimielisairaalan ylilääkäri.

Ympäristörikosoikeus vakiinnuttamassa asemansa

Tässä kirjoituksessa haluan kytkeä ympäristörikosoikeudellisen sääntelyn ja tutkimuksen osaksi kriminaalipoliittisia pohdintoja. Pyrkimyksenäni on myös luoda yleiskuva siitä, millaista ympäristörikosoikeus säädösteknisessä mielessä on. Ympäristörikosten määrää tai niiden konkreettisia ilmenemismuotoja ei tässä käsitellä.

Julkisuutta näyttävät kiinnostavan erityisesti tahalliset henkirikokset, mutta keväällä keskusteltiin hetki ympäristöönkin kohdistuvista rikoksista. Median huomio kiinnittyi tällöin lähinnä kahteen konkreettiseen juttuun, Fortumin vuosien takaiseen öljyvahinkoon ja Outokummun freonipäästöön. Näistä kummastakin saatiin keväällä käräjäoikeuden ratkaisu.

Ympäristörikoksiin keskitetyvälle väitöskirjan kirjoittajalle tilanne oli aluksi herkulinen. Vihdoinkin pääsin kertoamaan omasta työstäni laajalle kuulijakunnalle. Median kiinnostuksella oli myös kääntöpuolensa. Ympäristörikosoikeuden hienovaraiset vivah-

teet ja pienet murrokset eivät päivän julkisuutta kiinnostaneet. ”Toimiiko sääntely vai ei?” oli se kysymys, johon tutkijalta haluttiin lopullinen vastaus.

Yksittäisestä jutusta kohisevalle julkiselle sanalle oli turha selittää, että ympäristörikosoikeutta voi tarkastella kiinnostavana osoituksena rikosoikeuden modernisointumisesta ja kriminaalipoliitiikan suunnanmuutoksesta. Ympäristörikossääntelyn säädöstekniset valinnat, nämä kiehtovat blankosäännökset, eivät myöskään toimittajia kiinnostaneet. En ihmettele tätä. Ympäristörikoskriminalisoinnit ovat juridiikkaa sanan täydessä merkityksessä. Maal-

likolle pohdinnat blankorangaistussäännösten käytön ongelmista tai mahdollisuuksista jäävät helposti hieman etäisiksi.

JOTAIN UUTTA, JOTAIN VANHAA JA JOTAIN VIHREÄÄ

Ympäristörikoksia kohtaan osoitettu kiinnostus ei ole uusi asia suomalaisessa kriminaalipoliitikassa. Kun rikoslain kokonaisuudistus lähti 1970-luvulla käyntiin, ympäristörikokset olivat alusta lähtien mukana valmistelussa. Ne nähtiin tuolloin selkeänä osana taloudellisen rikollisuuden kenttää.

Talousrikostorjunnan painopisteet suuntautuivat sit-

temmin toisaalle. Lamavuosien vanavedessä valmistellussa valtioneuvoston ensimmäisessä talousrikollisuuden torjuntaohjelmassa vuosille 1996–1998 ympäristörikoksia ei mainittu lainkaan. Toisessa ohjelmassa vuosille 1999–2001 ympäristörikokset olivat jo mukana, mutta varsinainen läpimurto tapahtui vasta talousrikosohjelmassa 2002–2005. Tässä ohjelmassa todetaan selväsanaisesti, että harmaan talouden torjunnan rinnalle on nostettava myös työ- ja ympäristörikoksiin liittyviä teemoja.

Ympäristörikoksiin liittyvät kysymykset ovat viime vuosiin asti pysytelleet kriminaalipoliitiikan marginaa-

Vasta talousrikosohjelmassa 2002–2005 todetaan selväsanaisesti, että harmaan talouden torjunnan rinnalle on nostettava myös työ- ja ympäristörikoksiin liittyviä teemoja.

leissa, pienen mutta asiantuntevan joukon kiinnostuksen kohteena. Syyttäjien asiantuntevasta on rikastuttanut ympäristörikoksiin erikoistuneiden avainsyyttäjien verkosto. Niin ikään muutamia poliisit ovat saaneet täydennyskoulutusta ympäristörikosproblematiikkaan. Viranomaisyhteistyö ympäristörikosohjelmassa on sekin löytämässä muotojaan. Akateemista tutkimusta alkaa samoin olla pikku hiljaa saatavilla.

Kriminaalipolitiikan painotuksissa ympäristörikosten torjunta jää väijäämättä jossain määrin taustalle. Tässä ei sinänsä ole mitään merkillistä: ympäristönsuojelussa rikosoikeus on tois- ja viime sijainen keino. Ympäristörikosten saama huomio saattaa kuitenkin indikoida paluuta 1970-lukulaisen kriminaalipolitiikan tunnelmiin. Tällöinhän tavoitteena oli korostaa perinteisen rikollisuuden ohella myös sellaisia haitallisen käyttäytymisen muotoja, jotka rapauttavat nimenomaan yhteisöllisiä arvoja ja yhteistä hyvinvointiamme. Ympäristöön kohdistuvat rikokset ovat esimerkki tällaisista. Kyseessä ei ole perinteinen yksilörikollisuus yksilöityne uhreineen vaan monimutkaisempi vyyhti, jossa uhrilahona olemme me kaikki, niin nykyiset kuin tulevatkin sukupolvet.

Jotain on toki 1970-luvun tunnelmista muuttunutkin. Meillä on ensinnäkin aiempaa

huomattavasti täsmentyneempi ja analyttisempi käsitys ympäristöarvoista. Ympäristö on selkeämmin osa oikeusjärjestyksen kokonaisuutta kuin aikaisemmin ja ympäristökysymysten tärkeys lienee jo notorinen tosiseikka. Koko oikeusjärjestyksemme on viherhtynyt.

Kriminaalipoliittisesti mielenkiintoinen tekijä on myös ympäristörikossääntelyn kasvava kansainvälistyminen. Kriminaalipolitiikan kansainvälistyminen ei ole mikään uutuus, mutta uutta lienee sen nopeutuva tempo. Ympäristörikosoikeudessa tämä kansainvälistyminen ja erityisesti eurooppalaistuminen näkyy selvästi. Tutkijat ja muutkin toimijat ovat haasteellisissa tilanteissa. Millainen merkitys rikosoikeudelliselle sääntelylle on annettava suomalaisessa, eurooppalaisessa tai maailmanlaajuisessa ympäristönsuojelutyössä? Millaista on se kriminaalipolitiikka, jota valinnoillamme edistämme?

YMPÄRISTÖRIKOSKRIMINALISOINNIT JURIDISENA KÄSITYÖNÄ

Ympäristöön kohdistuvat rikosoikeudelliset säännökset voidaan jakaa neljään teematiseen ryhmään. Ensimmäisen muodostavat ympäristön pilaantumista ja turmelemista koskevat kriminalisoinnit. Tällaisia ovat esimerkiksi rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemista koskevat pykälät

1–4. Näiden lisäksi ympäristönsuojelulainsäädäntöön sisältyy myös omia kriminalisointeja vähäisempien rikosten varalle.

Toisena ryhmänä ovat luonnonsuojeluun liittyvät kriminalisoinnit, tärkeimpänä rikoslain 48:5 ja luonnonsuojelulain omat rangaistussäännökset. Kolmannen ryhmän muodostavat luonnonvararikokset – metsästystä, kalastusta ja metsien käyttöä koskevat kriminalisoinnit – joille on rikoslaisa omistettu oma lukunsa, RL 48a. Näiden lisäksi ympäristökriminalisointeihin kuuluvat myös rakennussuojeluun liittyvät kriminalisoinnit. Rikoslain 48:6 ja maankäyttö- ja rakennuslaki sekä rakennussuojelulaki ovat tältä osin tärkeimmät informaation lähteet.

Ympäristökriminalisoinnit kattavat siten laajan alan erityyppisiä tekoja ja laiminlyönnejä. Tyypillistä ympäristörikosta on vaikea nimetä. Öljynjalostamon päästömääräysten ylitykset ja uhanalaisien lintujen munien salakuljetus, joitakin esimerkkejä mainitakseni, eroavat toisistaan olennaisesti, vaikka sääntelyn viimekätinen suojan kohde on sama.

Ympäristörikosten monitahoisuus heijastuu myös ympäristöön liittyvissä rangaistussäännöksissä. Ne ovat perinteisiä tunnusmerkistöjä monimutkaisempia. Niissä käytetty säädöstekniikka edellyttää sekä ympäristösäänte-

lyn että rikosoikeudellisen normiston hallintaa. Säännökset ovat lähes poikkeuksetta ns. blankorangaistussäännöksiä eli rikoslaista löytyy vain kehys rangaistavalle käyttäytymiselle. Kielletyn toiminnan lähempi kuvaus on haettava – tilanteesta riippuen – ympäristölainsäädännön, lupamääräysten, kansainvälisten sopimusten ja niihin sisältyvien liitteiden avulla.

Ympäristökriminalisointien luonne onkin omiaan juridisoimaan ympäristörikosjuttuja. Kiihvaimmat mittelöt oikeussaleissa eivät välttämättä liity niinkään näyttökysymyksiin vaan pikemminkin siihen, miten jokin toiminta olisi oikeudellisesti hahmotettava. Ympäristörikosjutuissa toteutuu usein se muullekin modernille rikosoikeudelle tyypillinen tilanne, jossa rikosta joudutaan etsimään hanaammin kuin rikosentekijää. Tutkinnan kannalta tämä merkitsee ennen kaikkea sitä, että puhtaasti oikeudellisen asiantuntemuksen merkitys kasvaa. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan väitöskirjaan *Vihertyvä rikosoikeus. Ympäristökriminalisointien oikeutus, mahdollisuudet ja rajat*. Edita. Helsinki 2005.

Sananvapautta vai kiihottamista kansanryhmää vastaan?

Perustuslain 12 §:ssä säädetään sananvapaudesta. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Säännös näyttää yksiselitteiseltä ja selvältä: jokainen saa sanoa mitä tahtoo eikä kenelläkään ole oikeutta puuttua siihen, mitä toinen haluaa ilmaista. Totta onkin, että sananvapaudella on perustava merkitys sekä demokraattisen yhteiskunnan että yksilön kannalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on korostanut sananvapauden ulottuvan myös arvosteleviin kannanottoihin ja jopa loukkaaviin mielipiteisiin. Onko sananvapaus siis rajaton?

Sananvapaus ei ole tällä tavalla rajoittamaton. Kautta aikojen on pidetty selvänä, että sananvapautta tulee voida rajoittaa esimerkiksi toisen kunnian suojaamiseksi tai kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi. Itse asiassa sitä rajoitetaan useassa tilanteessa – ja nimenomaan useiden rangaistussäännösten kautta. Aikaisemmin katsottiin usein, että valtiösääntöoikeus – johon sananvapaus perinteisesti luetaan – ja rikosoikeus olivat oikeusaloja, jotka eivät milloinkaan kohdanneet toisiaan. Kärjistäen korkeintaan hyväksyttiin, että perustuslailla ja rikoslailla saattoi olla joitain yhteisiä oikeushyviä kuten yksilön henki, kunnia ja omaisuus.

Tästä ajatuksesta on nyt-

temmin yhä enemmän luovuttu ja nimenomaan ns. ilmaisurikosten osalta on päinvastoin pidetty varsin selvänä, ettei tällaisia viestien ja mielipiteiden levittämistä kieltäviä rangaistussäännöksiä voida soveltaa ottamatta huomioon, mitä sananvapaudesta on säädetty perustuslaissamme ja määrätty maotamme sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa. Johtoajatus on tässä se, että toimintaa, johon perus- ja ihmisoikeudet antavat vapauden, ei kansallisen rikoslainsäädännön kautta saa kieltää.

Rikoslain 11 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädetty kiihottaminen kansanryhmää vastaan on yksi esimerkki tällaisesta sananvapautta rajoittavasta kriminalisoinnista. Lainkohdassa uhataan rangaistuk-

sella sitä, joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää. Kun tätä tunnusmerkistöä vertaata perustuslain sananvapaussäännökseen, syntyy helposti käsitys, että lainsäätäjät ovat jättäneet lainkäyttäjille varsin laajan harkintavallan. Lainsäätäjät ei lausu mitään siitä, mitä on pidettävä kiellettyinä uhkaamisena, panetteluna ja solvaamisena.

RASISTINEN PROPAGANDA RAJOITTAMISPERUSTE

Toukokuussa ilmestyneessä väitöskirjassani olen pyrkinyt selvittämään, miten tälle rangaistussäännökselle voitaisiin

löytää tulkinta, joka olisi sopuinnussa sananvapauden kanssa mutta samalla turvaisi riittävästi niitä oikeushyviä, joita säännöksellä halutaan suojata. Mielestäni yhteiskunnan intressi suojan saamiseksi rasistista ja muukalaisvihamielistä propagandaa vastaan on arvioitava varsin painavaksi sananvapauden rajoittamisperusteeksi. Ensinnäkin kaikenlainen kehottaminen väkivaltaan kansanryhmiä vastaan on katsottava lainkohdan mukaan rangaistavaksi kiihottamiseksi. Tällainen toiminta saattaa hyvinkin samalla täyttää rikoslain 17 luvun 1 §:ssä tarkoitetun julkisen kehottamisen rikokseen. Sama on sanottava kehottamisesta kansanryhmän syrjintään tai vihaan sellaista kohtaan.

Tämän kaltaisten lausunto-

jen levittämisestä oli kysymys mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 2004 antamassa ratkaisussa Norwood vastaan Iso-Britannia. Norwood oli äärioikeistolaisen British National Party -nimisen puolueen piirisihteerin. Hän oli pitänyt marraskuun 2001 jälkeen ensimmäisen kerroksen asunnon ikkunaan suurehkoa (60 x 38 cm) valokuvaa, joka esitti World Trade Centerin kaksoistorneja tulella ja johon oli kirjoitettu "Islam pois Englannista – suojelkaa brittiväestöä". Lisäksi kuvassa oli puolikuu ja tähti kieltoimerkissä. Poliisi poisti julisteen tammikuussa 2002 sivullisen tekemän valituksen johdosta.

Norwoodia vastaan nostettiin syyte, minkä hän kiisti väittäen, että julisteella viitattiin Islamin ääriliikkeisiin. Oikeuden mielestä juliste oli julkinen hyökkäys kaikkiaan muslimeja vastaan, ja Norwood tuomittiin 300 punnan sakkoihin joulukuussa 2002.

Norwood valitti tuomiossaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle ja väitti, että oikeudenkäynnillä oli loukattu hänen sananvapautaan. Häntä oli myös syrjitty. Siten oli rikottu ihmisoikeussopimuksen 10 ja 14 artikloja. Hänen mielestään sananvapaus käsitti mahdollisuuden esittää ärsyttäviä ja provosoivia väitteitä edellyttäen, ettei niillä pyritty väkivaltaan.

Ihmisoikeustuomioistuin tutki asian ja yhtyi kansallisiin tuomioistuihin siinä, että kyseinen juliste oli sanoiltaan ja kuviltaan edustanut julkista hyökkäystä Yhdistyneen kuningaskunnan kaikkia muslimeja vastaan. Niin yleinen ja kiivas hyökkäys uskonnollista ryhmää vastaan yh-

distämällä koko ryhmä vakaavan terroritekoon ei ollut ihmisoikeussopimuksen arvojen kanssa yhteensopiva, varsinkin se oli suvaitsevuuksien, yhteiskuntarauhan ja syrjimättömyyden periaatteiden vastaista. Julisteen pitäminen ikkunassa perusti sopimuksen 17 artiklassa tarkoitettua teon (oikeuksien väärinkäyttö) eikä se siten saanut 10 ja 14 artiklojen mukaista suojaa. Ihmisoikeustuomioistuimen linjaus on viimeaikaisten terroritekojen jälkeen entistä tärkeämpi muistutus siitä, että joidenkin ääriainesten teot eivät oikeuta kansanryhmien syrjintään tai sellaisia ryhmiä syrjivien lausumien levittämiseen.

RAJANVETOA POLIITTI- SESSA VIESTINNÄSSÄ

Rajatapauksina on pidettävä sellaisia lausumia, joissa puhuja ainoastaan esittää käsityksensä siitä, että jokin kansanryhmä on ylivertainen joihinkin toisiin nähden. Mainittakoon, että Helsingin hovioikeus katsoi vuonna 2002 antamassaan ratkaisussa, että lausuman "Thank god we were born white" levittäminen oli täyttänyt rangaistavuuden kriteerit. Tähän arviointiin lienee vaikuttanut se, että lausetta oli levitetty kaupunginosassa, jossa vain vähän aikaa ennen oli ollut väkivaltaisia yhteenottoja valtaväestöön kuuluvien ja erääseen vähemmistöryhmään kuuluvien kesken.

Ruotsalaisessa oikeuskäytännössä on usein katsottu, että myös tiettyjen symbolien, mm. useiden kansallissosialististen, julkinen käyttäminen täyttää rangaistavuuden kriteerit. EU:ssa keskusteltiin itse asiassa hiljattain siitä, pitäisikö unionin alueelle määrätä kielto tällaisten symbolien

käyttämiseksi. Tällaisia kielto-säännöksiä on ennestään esimerkiksi Saksassa. Ajatuksesta on ainakin toistaiseksi luovuttu. Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että yksilön mielipiteenvapaus on rajoittamaton päinvastoin kuin sananvapaus. On siis täysin laillista olla natsi – aivan kuten on laillista olla kommunisti, sosialisti, pasifisti tai minkä tahansa muun -ismin kannattaja.

Rikoslain 11 luvun 8 §:ää sovellettaessa on muistettava se, että erityisesti poliittinen sananvapaus kuuluu perustuslain sananvapaussäännöksen ydinalueeseen. Se on siten ehkä kaikkein vahvimmin varjeltu sananvapauden alue. Käytännössä poliittiseksi arvioidavassa viestinnässä rangaistavuuden kriteerit voivat täytyä vain harvoin. Kaikki poliittinen viestintä ei kuitenkaan ole rangaistavuuden ulkopuolella.

Tämän osoittaa mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, jossa kansallissosialistinen propaganda on vakiintuneesti jätetty ihmisoikeussopimuksessa turvattu sananvapauden ulkopuolelle. Poliittisen sananvapauden erityisellä suojalla on kuitenkin se merkitys, että esimerkiksi hallituksen harjoittamaa ulkomaalaispolitiikkaa täytyy saada kritisoida ankarastikin, vaikka tällaiset lausumat välillisesti kohdistuvatkin maahamme tullessiin maahanmuuttajiin ja pakolaisiin.

Rajanveto siitä, onko tämäntyyppisiä lausumia katsottava sallituksi poliittiseksi kritiikiksi vai kiihottamiseksi kansanryhmiä vastaan, onkin usein varsin hankalaa. Selvää kuitenkin on, että sen kaltainen "poliittinen" viestintä, josta Norwood-tapauksessa oli kyse, ylittää sallitun rajan.

INTERNETIN MERKITYS

Internetissä esiintyy huomattavassa määrin enemmän rassistiseksi luokiteltavaa aineistoa kuin muissa medioissa. Tähän on osaltaan varmasti syytä se, että Internetissä on mahdollista julkistaa aineistoa anonyymisti. Lisäksi laki ei vaadi vastaavan toimittajan määräämistä ns. keskustelupalstoille päinvastoin kuin ns. verkkojulkaisuille. Nykytilanteessa on epäselvää, onko keskustelupalstan ylläpitäjän organisaatiosta ollenkaan löydettävissä sellaista henkilöä, johon voisi kohdistaa rangaistusvastuuta tilanteessa, jossa tuntemattomaksi jäänyt henkilö on keskustelupalstan välityksellä levittänyt lainvastais-ta aineistoa.

Nämä seikat ovat johtaneet siihen, että kiinnijäämisriski lainvastaisen aineiston levittämisestä Internetissä on yleensä verraten pieni. Tämä on puolestaan myötävaikuttanut sellaisen käsityksen syntymiseen, että rikoslain kiellot ja käskyt eivät koskisi Internetiä mediana ollenkaan tai vain rajoitetusti. Toteamukset, että "Internetissä nyt voi kirjoittaa mitä tahansa" kuvastavat juuri tällaisia käsityksiä. Kyseessä on kuitenkin harhaluulo. Rikoslain sananvapautta rajoittavat säännökset soveltuvat aivan samoin Internetissä kuin muissakin joukkoviestimissä levitettyyn aineistoon. Lainsäädännössä on nykyään myös säännöksiä sellaisista tutkintakeinoista, joiden avulla yhä useammin on selvitetävissä anonyymien kirjoittajan henkilöllisyys. ■

Kirjoittaja on valtiosyyttäjä.

Yhdenvertaisuusajattelu murroksessa

Siinä missä Suomessa aiemmin keskityttiin passiivisesti vain syrjinnän kieltämiseen, pyritään nykyisin aktiivisesti edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista. Kun aiemmin kiinnitettiin erityistä huomiota vain sukupuolisyrittään, ymmärretään nykyisin ihmisten voivan joutua kielletyn syrjinnän kohteeksi myös ikänsä, vammaisuutensa, etnisen taustansa tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tähän murrokseen tarvittiin EU-direktiivejä, kansalaisjärjestöjä, empiiristä tutkimusta, Jörg Haideria ja mediajulkisuutta. Se on kuitenkin vielä kesken.

Kansalaisten yhdenvertaisuus on ollut keskeinen ja jotakuinkin itsestään selvä osa hyvinvointivaltioajattelua. Perusoikeudet ovat omalta osaltaan tukenut tätä lähtökohdtaa. Kenties näistä lähtökohdista käsin on ymmärrettävissä se, ettei menneinä vuosikymmeninä syrjinnän ajateltu olevan merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Takaahan oikeusjärjestys kaikille yhtäläisen kohtelun lain edessä, samalla kun rikoslaki sanktioi poikkeamat tästä periaatteesta mm. työelämässä ja palveluissa.

Edellä mainittu ja Suomessa pitkään vallinnut perusoikeus- ja rikoslakivetoinen lähestymistapa on luonteeltaan passiivinen ja yksilökeskeinen. Toimenpiteisiin ryhtyminen on ollut pitkälti syrjinnän kohteeksi joutuneen oma asia. Rikosoikeudelliset sanktiot ovat

kuitenkin olleet – ja ovat edelleen – suhteellisen lieviä.

Pääosin rikosoikeudellinen lähestymistapa ei selvästikään ole ollut riittävä. Prosessikynnys on monelle ymmärrettävästi varsin korkea: varsinaisen oikeudenloukkauksen lisäksi on kyse asianomistajan kannalta epämiellyttävästä ja nöyryyttävästäkin tapahtumasta. Oikeussuoja on siis käytännössä ollut lähinnä symbolinen, eikä syrjintäasioita muutamia ns. ravintolasyrjintätapauksia lukuun ottamatta ole juuri käsiteltykään oikeussaleissa. Tämäkin on epäilemättä osaltaan vahvistanut sitä kuvaa, ettei syrjintä ole yhteiskunnallisesti merkittävä ongelma.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja muiden Pohjoismaiden esimerkin myötä alettiin kuitenkin vähitellen kiinnittää huomiota sukupuolisyrittään. Vuonna 1986 sää-

detyt tasa-arvolain myötä oikeussuoja tältä osin koheni huomattavasti; sisälsi mm. mahdollisuuden hakea oikeusteitse hyvitystä. Tasa-arvoasioita edistämään asetettiin tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta, minkä lisäksi viranomaisille ja työnantajille asetettiin yleinen velvollisuus edistää naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteutumista. Hieman kärjistäen voisi todeta, että sukupuolisyrittästä tuli vähitellen koko yhteiskunnan, ei vain syrjityn ongelma.

ETNINEN JA IKÄSYRJINTÄ KESKUSTELUUN

Tultaessa 90-luvulle alettiin sukupuolisyrittään lisäksi keskustella etnisestä syrjinnästä ja ikäsyrittästä. Vaikka kansalaisjärjestöt olivat pitäneet näitä aiheita esillä jo jonkin aikaa, tarvittiin yleisen

kiinnostuksen herättämiseen uutiskynnyksen ylittäviä dramaattisia tapahtumia ja huolestuttavia tutkimustuloksia. Viimeistään Joensuun rasismi-ongelmat nostivat ennakkoluulojen ja etnisen syrjinnän laajan levinneisyyden yleiseen tietoisuuteen.

Tutkimustulokset vahvistivat käsityksen syrjintäongelman laajuudesta. Haastattelututkimuksissa tuli mm. ilmi joka toisen maahanmuuttajan kokeneen syrjintää työmarkkinoilla ja joka neljännen asuntomarkkinoilla. Kantäväestön asennetutkimukset paljastivat, että lähes 80 % suomalaisista piti itseään jossakin määrin rasisena. Uskontoihin kohdistuvista ennakkoluuloista puolestaan kertoi se, että useampi kuin joka neljäs olisi halunnut kieltää islamin harjoittamisen Suomessa. Kun ikäsyrittästä ruvettiin tutki-

Käsitykset syrjinnän laajuudesta, luonteesta, syistä ja seurauksista perustuvat edelleen liikaa eri toimijoiden näppituntumaan ja mutu-tietoon.

maan, selvisi että peräti kahdeksan prosenttia yli 55-vuotiaista ja alle 34-vuotiaista työntekijöistä koki tulleen syrjityksi ikänsä vuoksi. Voitiin päätellä, että syrjintä eri muodoissaan koski tuhansia ihmisiä vuosittain.

Vaikka Suomessa alettiin 90-luvun loppupuolella herätä syrjintäongelman vakavuuteen, ei uusiin lainsäädännöllisiin toimiin olisi luultavasti ryhdytty ilman EU:ta. Vuonna 2000 hyväksytyt syrjintädirektiivit kielsivät syrjinnän etnisen alkuperän, uskonnon, vammaisuuden, iän ja seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Varsinkin etnistä syrjintää koskeva direktiivi oli sisällöltään varsin edistyskellinen: sen soveltamisalue oli laaja, se kielsi syrjinnän lisäksi etnisen häirinnän ja käänsi todistustaakkaa muiden kuin rikosoikeudellisten prosessien osalta. Paradoksaalista kyllä, näin edistyksellistä syrjintädirektiiviä ei luultavasti olisi hyväksytty ilman Jörg Haiderin ja hänen Vapauspuolueensa vaalimenestyksen herättämää yleistä paheksuntaa.

Syrjintädirektiivit toimeenpantiin Suomessa helmikuussa 2004 voimaantulleella yhdenvertaisuuslailla. Laki kieltää syrjinnän mm. työelämässä ja koulutuksessa. Etnisen syrjinnän osalta laki ulottuu mm. sosiaalilainsäädäntöön ja asuntojen välitystoimintaan. Viranomaisten velvollisuus edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ulotettiin nyt koskemaan kaikkia laissa mainittuja syrjintäperusteita.

Kenties tärkein uudistus liittyi kuitenkin käytettävissä oleviin oikeussuojakeinoihin. Syrjityksi joutunut voi nyt nostaa oikeudessa hyvityskanteen. Etnisestä syrjinnästä voi myös valittaa uuteen ”matalan kynnyksen” oikeusturvaelimeen, syrjintälautakuntaan.

AGENDA TULEVAISUUDELLE

Yhdenvertaisuuden takaaminen lain tasolla ei vielä tarkoita, että se toteutuisi käytännössä. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi tarvitaan pitkäjänteistä työtä syrjinnän ja ennakkoluulojen ehkäisemiseksi, lisää tutkimusta sekä eri ryhmiin kuuluvien ottamista erityisesti huomioon.

Ennakkoluulojen lieventäminen on olennainen osa syrjinnän vastaista työtä. ”Ylhäältä alas” suuntautuvien julistekampanjoiden tehosta ei kuitenkaan ole näyttöä. Tutkimusten mukaan olennaisempia asenteisiin vaikuttamisessa ovat jokapäiväisen kanssakäymisen sanalliset ja sanattomat viestit. Tarvitaan myönteisiä roolimalleja, poliitikkoja, julkkiksia ja ennen kaikkea avarakatseisia tavallisia kansalaisia. Jokainen meistä on tärkeä mielipidevaikuttaja omassa lähipiirissään.

Yhdenvertaisuuslaki ei ratkaissut edes kaikkia oikeudellisia ongelmia vaan päinvastoin loi niitä muutamana lisää. Lainsäädäntöä leimaa tällä hetkellä tietty dualismi: ”vanhat” mutta edelleen sovellettavat perustuslain ja rikoslain sisältämät syrjintäkiellot on

muotoiltu eri tavoin kuin uudet syrjintänormit. Se mikä on syrjintää rikoslain mukaan, ei välttämättä ole syrjintää yhdenvertaisuuslain mukaan, ja päinvastoin. Ongelmallista ja ilmeisen perusteetonta on myös se, että yhdenvertaisuuslain materiaallinen soveltamisala on etnisen syrjinnän osalta laajempi kuin muun tyyppisen syrjinnän osalta. Tarvitaan lainsäädännön kokonaisvaltaista uudistusta, kuten eduskuntakin yhdenvertaisuuslakia säätessään edellytti.

Lisäksi tarvitaan oikeudellista tutkimusta, sillä yhdenvertaisuuteen liittyvää ajantasaista oikeuskirjallisuutta ei ole. Uuden lainsäädännön seurauksia ei Suomessa ole riittävästi pohdittu. Erityisesti tämä liittyy niihin syrjintäperusteisiin, kuten ikä ja vammaisuus, joihin ei perinteisesti ole kiinnitetty huomiota. Vammaisten henkilöiden oikeuksia on perinteisesti tarkasteltu tarveperusteisen sosiaalilainsäädännön, ei niinkään yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Ikäsyrjinnän näkökulmasta tulisi puolestaan tarkkaan analysoida, ovatko kaikki työ- ja eläkelainsäädännön suoraan tai epäsuorasti ikäliitännäiset säännöt yhdenvertaisuuslain sallimia. Uskonnon osalta tulisi selvittää, missä määrin työntekijällä on yhdenvertaisen kohtelun nojalla oikeus noudattaa oman uskontonsa vaatimuksia mm. vaatetuksessa ja rukoustaouissa.

Oikeudellisen tutkimuksen

lisäksi tarvitaan systemaattista empiiristä kenttätutkimusta, eli syrjinnän seuranta. Käsitykset syrjinnän laajuudesta, luonteesta, syistä ja seurauksista perustuvat edelleen liikaa eri toimijoiden näppituntumaan ja mutu-tietoon. On selvää, ettei oikein mitoitettuihin ja kohdennettuihin toimiin voida ryhtyä ilman riittävää käsitystä ilmiöstä, jonka kanssa ollaan tekemisissä.

Tärkeintä on kuitenkin pyrkiä aktiivisesti edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista käytännössä. Erityisesti tulisi varmistaa se, että eri ryhmiin kuuluvilla on tosiasiallisesti yhtäläiset mahdollisuudet osallistua työelämään, koulutukseen ja yhteiskuntaan yleisemminkin. Usein tämä edellyttää eri ryhmien nimenomaista huomioon ottamista ja positiivista erityiskohtelua.

Syrjintäasioista saadut kokemukset lienevät sovellettavissa monille muillekin oikeuspolitiikan sektoreille. Yhteiskunnallinen muutos edellyttää yhteispeliä, viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen aktiivista panosta, tutkimusta, kansainvälistä yhteistyötä sekä tehokasta lainsäädäntöä ja sen toimeenpanemista. Valitettavan usein edellisten lisäksi tarvitaan vielä kollektiivisen oman tunnon ja median kiinnostuksen herättävää jörghaideria tai Joensuu-ilmiötä. ■

Kirjoittaja tekee Helsingin yliopistossa kansainvälisen oikeuden alan väitöskirjaa monikulttuurisuuteen liittyvistä juridisista kysymyksistä.

Vankila ja rikollisuus

Kriminologisessa kirjallisuudessa esitetään usein, että vankilalaitoksen vaikutus rikollisuuteen voi toteutua kolmella eri tavalla. Vankila voi toimia pelote- tai preventiovaikutuksen kautta, tekemällä rikosentekijät vaarattomiksi eli inkapasitoimalla tai parantamalla heitä yksilöllisen vaikuttamisen avulla. Kaikkien näiden toimivuuden suhteen on esitetty vakavia epäilyjä.

Aiheesta on keskusteltu erityisen paljon Yhdysvalloissa, jossa suuret vankimäärät tuovat tähän pohdintaan mukaan oman sävynsä. Kun hyvin suuri joukko rikoksiin usein syyllistyviä ihmisiä suljetaan lukkojen taakse, eikö tämän tulisi väistämättä näkyä muurien ulkopuolisen rikollisuuden vähenemisenä? Tutkiessaan 1990-luvun alussa Kalifornian vankeinhoitopolitiikkaa Rand-yhtiön kriminaalipoliittisen osaston johtaja **Joan Petersilia** päätyi listaamaan kahdeksan syytä, miksi vankila vaikuttaa hyvin vähän tai ei vaikuta lainkaan ulkopuolisen yhteiskunnan rikosmääriin.

Petersilian (1992) mukaan syyt tähän kriminaalipoliittikan paradoksiin ovat seuraavat:

1. Hyvin suuri osa rikollisuudesta tulee sellaisten nuorten ja ensikertalaisten henkilöiden kontolle, joita ei voida eikä ole tapana lähettää heti vankilaan.

2. Vankilatuomiot annetaan henkilöille usein heidän "uransa" loppuvaiheissa, jolloin rikollinen käyttäytyminen on keskimäärin muutenkin vähenemässä.

3. Piilorikollisuuden ja selvittämättä jäämisen vuoksi vain hyvin pieni osa rikoksista tulee rikosoikeusjärjestelmän käsittelyyn. Inkapasitaatio ei voi toimia tällöin.

4. Monet lakiin, eettisiin ja käytännöllisiin kysymyksiin liittyvät tekijät estävät meitä identifioimasta kaikkein aktiivisimpia rikollisia. Valikoiva inkapasitaatio ei ole useinkaan mahdollista.

5. Tutkimukset osoittavat, että suuri osa erityisesti väkivaltarikollisuudesta liittyy impulsiiviseen käyttäytymiseen ja päihteisiin. Tämä merkitsee, että rationaaliseen harkintaan ja pelotevaikutukseen liittyvät mallit eivät voi toimia.

6. Vankila ei ole tänä päivänä enää niin leimaava ja rankaiseva kuin aiemmin, mikä voi vähentää pelotevaikutuksen toimivuutta. Kun suuri osa sukulaisista ja kaikki kaverit ovat vankilassa tai käyneet siellä, ei sinne joutuminen ole enää mitenkään erityistä. Vankilasta voi saada myös positiivisen statuksen.

7. Vankilan ns. haittavaikutusten vuoksi voi edelleen olla mahdollista, että vankilaan joutuminen lisää henkilön uu-

sintarikollisuusriskiä vapautumisen jälkeen. Yhä löytyy tutkimuksia, joiden mukaan "vahva lääke pahentaa sairautta" eli vankilaan joutuneet uusivat enemmän kuin vastaavat henkilöt, jotka on tuomittu yhdyskuntaseuraamuksiin.

8. Jotta vankila voisi vaikuttaa, "tyhjiö" ei saisi täyttyä eli rikosentekijöiden poistuminen ei saisi korvautua uusilla rekryteillä. Joidenkin tutkijoiden mukaan kysymys on monissa rikoslajeissa "työmarkkinoista": kun paikka vapautuu, se täytetään.

Monet näistä peruskysymyksistä ovat sellaisia, että ne ovat turhaankin unohtuneet viimeaikaisessa suomalaisessa vankeinhoitopolitiittisessä keskustelussa. Yhdysvalloissa tilanne on myös muuttunut vankiluvun jatkuvan kasvun myötä; noin vuosi sitten Yhdysvalloissa oli lähes 2 200 000 vankia päivittäin. On tapahtunut myös jotain yllättävää. **John E. Conklin** (2003) kuvaa sen näin:

Jotakin erityistä tapahtui 1990-luvul-

Voisiko olla kysymys siitä, että vankimäärät alkavat vaikuttaa rikollisuuteen silloin, kun ylitetään tietty ”kohtuuden” raja?

la. Rikollisuusaste, joka kertoi miten paljon amerikkalaiset tappavat, pahoinpitelevät ja varastavat, putosi dramaattisesti. Tätä nopeaa ja jatkuvaa rikollisuuden vähenemistä ei osattu ennakoida, silti se sai paljon vähemmän huomiota osakseen kuin rikollisuuden kasvu 1960-luvulla.

Lasku oli todella dramaattista. Yhdysvaltain henkirikosaste ylitti 1980-luvun alussa 10/100 000, mutta putosi 2000-luvulle tultaessa lähelle 5/100 000. Se siis puolittui, ja lasku tapahtui pääosin noin kymmenen vuoden aikana. Henkirikosten väheneminen on merkinnyt arviolta yli 40 000 ihmishengen säästymistä. Tämä muutos rikollisuudessa on herättänyt myös kriminologien keskuudessa pohdintaa sen syistä. Tämä on ollut joskus vaikeaa, koska yleensä kriminologeja on pyydetty selittämään jatkuvasti kasvavia rikollisuuskasvuja.

John E. Conklin on pyrkinyt analysoimaan keskustelussa esiin nousseet selitysmallit. Hän on lähtökohtaisesti sitä mieltä, että muutos on ollut aitoa rikollisuuden vähenemistä, eikä johdu ilmoitusalttiuden tai kirjaamisten muutoksista. Conklin kumoaa mm. entisen pormestari **Giulianin** ja poliisipäällikkö **Brattonin** julkisuushakuiset väitteet, että ansio olisi New Yorkin kaupungin ja sen muuttuneen poliisitoiminnan (nollatoleranssi ja elämänlaatu). Rikollisuus väheni sielläkin, missä poliisitoiminta kulki vanhoja latujaan. Ikärakenteen muutoksilla saattoi olla pieni vaikutus, mutta joidenkin kriminologien mukaan niiden olisi tullut aiheuttaa uusi nousu 1995 lähtien, mitä ei kuitenkaan tapahtunut. Conklinin mukaan myöskään muutokset asekontrollissa, huumemaailmassa tai perheyhteisyydessä eivät pysty näin suurta muutosta selittämään, vaikka niillä on voinut ollut vähäistä vaikutusta. Jäljelle jää hänen

mukaansa vain yksi tekijä: vankimäärien huomattava kasvu.

Yhdysvaltojen vankimäärä lisääntyi 1990-luvulla noin puolella miljoonalla vangilla. Conklinin mukaan olisi itse asiassa hämmästyttävää, jos tämä ei mitenkään olisi näkynyt rikollisuusluvuissa. Vangitsemisen lisääminen on vaikuttanut myös välillisesti moniin asioihin. Kun crackin välittäjät ja hallussapitäjät ovat helposti joutuneet vankilaan, on tapahtunut siirtymää crackista marihuanaan, millä voi olla rikollisuutta vähentävä vaikutus. Työllisyystilanne on myös pysynyt hyvänä, sillä ”yliäämäihmiset” ovat vankilassa. Päinvastoin kuin Petersilian teeseissä väitetään, Conklin uskoo myös, että vankilakynnyksen alenemisella voisi olla pelote- ja preventiovaikutusta lisäävää merkitystä. **Kauko Aromaa** on kuitenkin aiheellisesti huomauttanut, että vankilan vaikutus voi toteutua myös ns. suojeluvaiikutuksen kautta. Useinhan henki- ja väkivaltarikosten tekijät ja uhrin kuuluvat samaan ryhmään ja tällöin pitkäaikaiset vankilasijoitukset vähentävät oleellisesti uhriksi joutumisen riskiä. Vankilassakin tapetaan, mutta kuitenkin harvemmin kuin ”siviilissä”.

Voisiko olla kysymys siitä, että vankimäärät alkavat vaikuttaa rikollisuuteen silloin, kun ylitetään tietty ”kohtuuden” raja? Onhan Neuvostoliitonkin ainakin näennäisesti vähäisen rikollisuuden kohdalla viitattu valtaviin vanki- ja laitospopulaatioihin. Kun ongelmahmiset ovat laitoksissa, eivät ongelmat näy. Ja suojeluvaiikutuskin toteutuu juuri suurten määrien kautta. Myös Conklin viittaa siihen, että kohtuuden rajat on ylitetty ja hinta on ollut monella tapaa kallis.

Mielenkiintoisen esimerkin tästä hinnasta tarjoavat **Michael Osofsky**, **Philip Zimbardo** ja **Burl Cain** (2004) artikkelissaan, jossa esitellään Louisianan osa-

valtiovangilan saattohoito-ohjelmaa ja sen tuloksia. Louisianan valtionvankilassa Angolassa oli viime vuonna päivittäin noin 5100 vankia. Vankilaan sisään astuvista 94 % tulee kuolemaan sen sisällä. Syynä on joko luonnollinen elinkautinen tai pitkät tuomiot yhdistyneinä tappaviin sairauksiin. Louisianan saattohoito-ohjelman tavoitteena on:

- tuottaa laadukasta loppuelämän hoitoa riippumatta rikoksesta ja henkilöhistoriasta
- kunnioittaa potilaan tukijärjestelmiä, mm. perhettä
- korostaa potilaan tarpeita kokonaisvaltaisesti, jotta fyysisiä, sosiaalisia, henkisiä ja tunnetason tuskia voidaan lievittää
- avustaa potilasta toiminnoissa, joita hän pitää elämää ylläpitävinä
- ylläpitää loppuelämän hoitojärjestelmää, joka vastaa ”siviilin” standardeja.

Ohjelman tärkeän osan muodostavat vapaaehtoisvangit, jotka ovat mukana mm. potilaan viime hetkillä. Saattohoito-ohjelmia on viime vuosina perustettu kymmeneen vankiloihin eri puolilla Yhdysvaltoja. Monet maksimiturvatason vankilat ovatkin käytännössä suurelta osin saattohoito- ja vanhainkoteja. Taustalla ovat luvut (2004), joiden mukaan lähes joka kymmenes osa- tai liittovaltion vanki kärsii jonkinlaista elinkautista tuomiota, ja heistä joka neljäs on ns. luonnollisessa elinkautisessa (without parole). Kuudessa osavaltiossa kaikki elinkautistuomiot suoritetaan loppuun.

Suomessa tilanne ja keskustelunaiheet ovat vielä kovin erilaiset. Mutta odotettavaa on, että inkapasaatio-keskustelu lisääntyy meilläkin. Onhan se aina seurannut hoitoideologian uutta tulemistä. Loppujen lopuksi siitä ei ole kovinkaan pitkä aika, kun meilläkin asiantuntijat olivat sitä mieltä, että lyhyet vankeustuomiot ovat erittäin haitallisia ja perusteettomia. Joka tapauksessa pitkäaikaisvankien ongelmien parissa meilläkin riittää vielä tekemistä.

YK:n kriminaalipoliittinen kongressi pidettiin Bangkokissa

Bangkokissa järjestettiin huhtikuussa YK:n 11. kriminaalipoliittinen maailmankongressi. Teemana oli Synergiat ja vastaukset: strategiset liittoutumat rikoksentorjunnassa ja rikosoikeudessa. Kongressiin osallistui valtuuskuntia 132 valtiosta (yhteensä n. 1 000 henkeä), noin 130 UNODC:n tai YK:n kriminaalipoliittisen instituuttiverkoston edustajaa, noin 250 tarkkailijaa hallitusten välisistä ja hallituksista riippumattomista järjestöistä sekä noin 1 900 kriminaalipoliittikan asiantuntijaa. Suomen valtuuskuntaa johti oikeusministeri **Johannes Koskinen** ja varajohtajina toimivat suurlähettiläs **Lars Backström**, poliisiylivohtaja **Markku Salminen** sekä oikeusministeriön kansainvälisen yksikön johtaja **Matti Joutsen**.

YK:n kriminaalipoliittisia kongresseja on järjestetty vuodesta 1955 lähtien viiden vuoden välein. Kongressi on konsultatiivinen toimielin, joka tarjoaa foorumin keskustelulle ja kokemusten vaihdolle, tulevan kehityksen ja ajankohtaistuvien aiheiden tunnistamiselle sekä ehdotusten laatimiselle YK:n kriminaalipoliittiselle toimikunnalle työohjelman aiheista. Suomi on kriminaalipoliittisen toimikunnan jäsen vuosina 2004–2006.

Kongressin ohjelma oli varsin runsas ja se oli järjestetty rinnakkaisiin sessioihin. Tärkein foorumi oli yleisistunto. Sen kanssa samanaikaisesti kokoontui kaksi komiteaa, joissa sekä käsiteltiin kongressin agendan asiakohtia että järjestettiin työryhmien istuntoja. Matti Joutsen toimi 1. komitean puheenjohtajana. Työryhmiä järjestettiin kaikkiaan kuusi, joiden valmisteluista vastasivat YK:n yhteydessä toimivat kriminaalipoliittiset instituutit; HEUNI vastasi kansainvälistä poliisiyhteistyötä ja rikosentekijän luovuttamista koskevasta työryhmästä.

SAMI NEVALA

Bangkokin kriminaalipoliittisessa maailmankongressissa käsiteltiin rikoksentorjunnan ja rikosoikeuden strategioita. Oikeusministeri Johannes Koskinen piti kongressissa puheen.

Eräät hallituksista riippumattomat järjestöt ja muut tahot järjestivät samanaikaisesti yhteensä 42 seminaaria ja kokousta. Aiheina olivat esimerkiksi vankeinhoitokysymykset, rikoksentorjunta, talousrikollisuus, terrorismin vastustaminen, oikeusjärjestelmän vakauttaminen konfliktin jälkeisessä tilanteessa, restoratiivinen oikeus sekä ihmiskauppa. Kongressin viimeisinä päivinä järjestettiin ns. korkean tason osuus, jossa ministeritason edustajat käsitelivät kongressin teemoja.

YKSI PÄÄTÖSLAUSELMA HYVÄKSYTTIIN

Kongressissa hyväksyttiin vain yksi päätöslauselma, Bangkokin julistus: Synergiat ja vastaukset: strategiset liittoutumat rikoksentorjunnassa ja rikosoikeudessa. Julistus hyväksyttiin muodollisesti päättäjäsistunnossa kokoyön kestäneiden tiiviiden neuvottelujen

jälkeen. Asiakirjan valmistelut olivat alkaneet jo alkuvuodesta 2004. Bangkokin neuvotteluissa avattiin uudestaan useita jo kertaalleen sovittuja asioita, mikä mutkisti neuvotteluprosessia. Kongressin lopulta hyväksymä julistus on yli kuusi sivua pitkä ja sisältää 35 operatiivista kappaletta. Julistusteksti on yksityiskohtainen; se sisältää paljon toistoa ja kompromissimuotoiluja. Julistuksessa korostetaan olemassa olevien kansainvälisten sopimusten ratifiointia ja toimeenpanoa. Lisäksi painotetaan kansainvälisen yhteistyön vahvistamista erityisesti tietoverkkorikollisuuden, rahanpesun, kulttuuriomaisuuden laittoman kaupan sekä rikosentekijöiden luovuttamisen ja kansainvälisen oikeusavun alueilla. Julistus peilaa myös ajankohtaista maailmantilannetta: useassa kohdassa viitataan terrorismiin ja yhteistyöhön sen kitkemiseksi.

Kongressin pääsihteeri, UNODC:n pääjohtaja **Antonio Maria Costa** painotti jo avauspuheessaan Bangkokin julistuksen merkitystä ja erityisesti tietoverkkorikollisuutta ja rahanpesua koskevien uusien kansainvälisten sopimusneuvotteluiden aloittamista. Myös kongressin isäntämaa Thaimaa korosti Indonesian tukemana neuvottelujen aloittamista rahanpesun vastaisen sopimuksen laatimiseksi. Venäjä puolestaan ehdotti sopimusneuvotteluja rikoksentehtäjäiden luovuttamisesta ja oikeusavusta ja Egypti kulttuuriomaisuuden laittoman kaupan ehkäisemiseksi. Kansainvälisten sopimusneuvottelujen aloittamista ehdotettiin myös kidnappausten estämiseksi sekä kattavan terrorismin vastaisen sopimuksen laatimiseksi.

UNODC:n sihteeristön ja erityisesti pääjohtaja Costan poikkeuksellisen avoin yritys painostaa jäsenvaltioita päättämään uusien sopimusneuvottelujen aloittamisesta koettiin käytäväkeskusteluissa hämmentäväksi. Useat länsimaat, erityisesti Yhdysvallat ja Kanada, korostivat sen sijaan YK:n järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption vastaisten sopimusten sekä jo olemassa olevien terrorismin vastaisten instrumenttien ratifioinnin ja implementoinnin tärkeyttä. Luxemburg toi esiin yhteisen EU-kannan: nyt on tärkeää keskittyä olemassa olevien sopimusten implementointiin eikä julistusluonnokseen pidä sisällyttää viittausta uusiin sopimusneuvotteluihin. Maa toisensa jälkeen joutui vetämään ehdotuksensa pois eikä julistus lopulta sisällä ehdotusta uusien sopimusneuvottelujen aloittamisesta.

Ruotsi otti kunnianhimoiseksi missiokseen sisällyttää julistukseen viittaus kansainväliseen rikostuomioistuimeen. Tekstiehdotuksessa noteerattiin Rooman sopimuksen voimaantulo ja kehoitettiin niitä valtioita, jotka eivät ole vie-

lä sen osapuolia, harkitsemaan liittymistä siihen viipymättä. Usea maa tuki Ruotsin ehdotusta. Käytännössä sillä ei kuitenkaan ollut mahdollisuuksia tulla hyväksytyksi, koska Yhdysvaltojen valtuuskunta oli saanut tiukat ohjeet olla hyväksymättä viittauksia kansainväliseen rikostuomioistuimeen. Ehdotusta vastustivat myös Kiina ja Egypti, joka ei pitänyt kongressia oikeana foorumina asian ottamiselle esiin. Ruotsi joutui lopulta vetämään tekstiehdotuksensa pois.

YLEISKESKUSTELU LAVEAA, TYÖRYHMÄT ASIANTUNTEVIA

Monet kongressin lukuisista puheenvuoroista sisälsivät melko yllätyksetöntä etukäteen laadittua liturgiaa omien hallitusten toimista rikollisuuden ehkäisemiseksi. Keskustelun perusteella oli vaikea saada kokonaiskuvaa eri maiden rikollisuusongelmista tai aidoista innovaatioista rikollisuusongelmien voittamiseksi. Kehitysmaat sisällyttivät puheisiinsa usein pyynnön taloudellisesta ja teknisestä avusta oikeusjärjestelmän kehittämiseksi. Varakkaat maat taas kertoivat, jos olivat tällaista tukea antaneet.

Yleiskeskustelun rakenteesta johtuen aito vuoropuhelu ei ottanut onnistuakseen. Oli harvinaista, jos joku esitti kysymyksiä tai kommentteja puheenvuoroista, eikä tällaiseen oltu varattu aikaakaan. Näin ollen esimerkiksi korkean tason osuuden merkitys oli lähinnä symbolinen: sen avulla saatiin kongressille enemmän painoarvoa kriminaalipoliittisena foorumina.

Yleiskeskustelussa valtioiden välisiä erimielisyyksiä ja kiistojakin tuotiin esiin rivien välissä ja ajoittain suoraankin. Esimerkiksi Perun edustaja mainitsi puheessaan, että Japani ei ole suostunut yhteistyöhön Perun entisen valtionpäämiehen **Alberto Fujimorin** luovuttamiseksi tuomittavaksi rikoksistaan ihmi-

syttä vastaan. Yhdysvaltojen toimintaa mm. ihmisoikeuksien syrjäyttämässä terrorismin vastaisessa sodassa arvosteltiin useissa puheenvuoroissa. Yhdysvallat ja eräät muutkin maat kritisoivat yksittäisten tapahtumien esille ottamista kansainvälisessä kongressissa toteamalla, että nämä asiat tulisi hoitaa kahdenkeskinen neuvottelu ja että tämäntyyppiset väliintulot heikentävät mahdollisuuksia hakea myönteisessä hengessä poliittisia linjauksia.

Vastakohtaksi laveita aiheita koskeelle yleiskeskustelulle työskentelytyöryhmissä vaikutti jäsenyntyemmältä, aktiivisemmalta ja asiantuntevammalta. Keskustelujen aiheet olivat tarkemmin pohdittuja ja etukäteen valmistellut asiantuntijapuheenvuorot ja oheismateriaali loivat suuntaa keskusteluille. Työryhmäpuheenvuoroissakin tosin tuotiin usein esiin kansallisia näkökohtia sen sijaan, että oltaisiin aidosti käyty dialogia substanssikysymyksistä. Ongelmana oli, että käytännössä aikaa ei jäänyt keskustelulle työryhmien lopputuloksista ja suosituksista. Kongressissa pidetyt järjestöjen valmistelevat epäviralliset ns. liitännäiskokoukset olivat aiheiltaan mielenkiintoisia mutta vaihtelivat melko lailla sekä asiasisällöltään että laadultaan.

Seuraava YK:n kriminaalipoliittinen kongressi järjestetään vuonna 2010. Tähän mennessä Burkina Faso, Brasilia ja Qatar ovat esittäneet tarjouksen isännöidä kongressia.

Kongressin raportit, asiakirjat ja muuta tietoa löytyy netistä www.11uncongress.org.

Materiaalia saa myös kirjoittajalta, joka työskentelee neuvottelevana virkamiehenä oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla.

RIIKKA KOSTIAINEN

KRISin toiminta laajentunut usealle paikkakunnalle

Entiset vangit perustivat Ruotsin mallin mukaisen vertaistukiyhdistyksen KRIS-Suomi ry:n syksyllä 2003. Silloin myös avattiin yhdistyksen päätoimisto Helsingissä. Sitten paikalliset toimipisteet on perustettu Hämeenlinnaan, Tampereelle, Uuteenkaupunkiin, Espooseen, Saloon ja Jyväskylään. Toimintaa suunnitellaan myös Pohjois-Suomessa. Lisäksi Loviisassa toimii projektitoimisto, huonekaluverstas, keskusvarasto ja kirpputori ja Nurmeksessa Kuohatti-tukikoti. Jäseniä on tällä hetkellä yli 200.

Projektipäällikkö **Matti Kid Hytönen** kertoo, että toiminta on laajentunut suuren kysynnän vuoksi ennakoitua enemmän, mikä on aiheuttanut rahoitusongelmia. Yhdistyksen toimintafilosofian mukaisesti laajentumista ei kuitenkaan ole haluttu rajoittaa.

KRIS auttaa vankilasta vapautuvia päihde- ja vankilakierteestä takaisin yhteiskuntaan vertaistukiperiaatteella Toiminnan peruspilareita ovat päihdeettömyys, rehellisyys, yhteisvastuullisuus ja toveruus. Vapautuvia vankeja autetaan mm. tulemalla portille vastaan ja avustamalla heitä viranomaisten kanssa asiointissa ja päihdekatkaisuun pääsemisessä. Vapautumisen suunnittelu pyritään aloittamaan jo vankeusaikana ja tukihenkilö auttaa tarvittaessa myös vankilomilla. Yhteistyötä tehdään läheisesti eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ja yhdistys on mukana aktiivisesti mm. Yhteistyössä rikoksetomaan elämään -hankkeessa.

KRISin omien tilastojen mukaan tähän mennessä portilta on haettu 40 vapautuvaa ja kaikkiaan tuettu 79 henkilöä. Noin kolmen kanssa neljästä on onnistuttu joko päihdeettömyyden, rikoksettomuuden tai molempien suh-

Elokuussa KRISin Helsingin toimistolla kävi pohjoismaisia vieraita. Yhteistyösuhteet muiden maiden yhdistysten kanssa ovat tiiviit.

teen. Neljä autettavista on kuollut. Lisäksi **Sami Kivelä** Diakonia-ammattikorkeakoulusta on arvioinut KRISin asiakastyötä elokuusta 2003 marraskuuhun 2004 saakka. Arviointiraportin mukaan asiakastyöhön on kuulunut muutamia vahvoja onnistumisia ja toisessa ääripäässä tapauksia, joissa KRISin mukanaolo ei ole vaikuttanut asiakkaaseen käytännössä lainkaan. Vapautuvan motivaatio on ollut ratkaiseva onnistumiselle.

Ruotsissa KRIS on toiminut vuodesta 1997 lähtien ja paikallistoimistoja on yli 20. Ruotsin rikosentorjuntaneuvosto BRÅ on julkaissut toiminnasta arviointiraportin vuonna 2003. Tutkimuksessa tarkasteltiin 218 KRIS-aktiivin (paikallistoimistojen hallitusten jäsenet) selviytymistä vapautumisen jälkeen. Vain pieni vähemmistö heistä (3%) on tehnyt vapauduttuaan uusia rikoksia. Tutkimukseen ei saatu mukaan kaikkia hallitusten

jäseniä, mutta vaikka jokainen tutkittava jääneistä (50) olisi tehnyt rikoksen, uusintaprosentti olisi jäänyt noin 20:een. Tutkimuksessa käytettiin lyhyen aikaa vapaana olleiden osalta myös kontrolliryhmää. Siinä uusintarikollisuus oli huomattavasti korkeampaa kuin KRISissa mukanaolevien.

KRISin toiminta on levinnyt myös Tanskaan ja Liettuaan. Suomen ja Ruotsin yhdistyksillä on lisäksi yhteistyöprojektit Virossa ja Pietarissa.

HÄMEENLINNASSA KESKITÄÄN NAISTYÖHÖN

Yksi aktiivisimmista paikallistoimistoista on Hämeenlinna. Siellä toimintaa pyörittävät KRIS-Suomen puheenjohtaja **Katariina Pousi** ja **Susanne Luukkonen**. Hämeenlinnan naisvankilassa ja Vanajan avo-osastolla pidetään kerran viikossa tapaamisia, joissa aiheena voi olla esimerkiksi velkaneuvonta, terveysvalistus,

laihuttaminen, lastensuojelu tai mitkä tahansa arjen asiat, joista naiset kaipaavat lisätietoja. Myös omista selviytymistarinoista kerrotaan mielellään halukkaille.

Vapautuneita avustetaan asumiseen, opiskeluun ja työhön liittyvissä asioissa – lähinnä kyse on avustamisesta hakemusten teossa ja viranomaisten kanssa asioinnissa. Pousi kertoo, että tuessa voi olla ensimmäisinä päivinä ihan kyse päivän täyttämisestä mielekkäällä tekemisellä. Tukea annetaan myös jo siinä vaiheessa, kun ihminen saa haasteen käräjille.

TALLIPROJEKTI ETSII TILOJA

Uusin KRISin projekti on Tsekki Fikkaan /Meidän Talli. Päihteettömän autoverstaustoiminnan kohderyhmänä ovat 15–30-vuotiaat rikoskierteeseen joutuneet. Projekti on saanut tänä vuonna oikeusministeriön rikosentorjuntahankkeille tarkoitettua avustusta. Tällä hetkellä projekti toimii kahden vetäjän voimin Liljendalissa väliaikaisissa tiloissa, mutta uusia tiloja tarvittaisiin pikaisesti kehäkolmosen sisäpuolelta.

Projektissa on tähän mennessä saatu hankittua tarvittavia työkaluja ja -koneita ja muutamia korjattavia autoja. Tallilla voi korjata myös omia autoja ja moottoripyöriä. Pääkaupunkiseudun poliisilaitoksiin on luotu aktiiviset yhteistyösuhteet, jopa niin että poliisi on joissakin tapauksissa ohjannut tallille nuoria autovarkauksiin syyllistyneitä. Pitkän etäisyyden vuoksi toiminta ei ole lähtenyt käyntiin vielä kovin aktiivisesti, kaikkiaan yhdeksän henkilöä on käynyt siellä enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Käytännön ongelma on esimerkiksi, että kohderyhmästä harvalla on ajokortti, minkä takia toiminta on kuljetusten varassa.

YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen kuulemistilaisuus Genevessä

YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1989. Sen toteutumista valvotaan sopimusvaltioiden määräajoin laatimien raporttien avulla, joita käsitellään kidutuksen vastaisen komitean istunnoissa. Komitea antaa niiden pohjalta huomautuksia ja suosituksia.

Suomi antoi neljännen määräaikaisraporttinsa yleissopimuksen toteutumisesta lokakuussa 2002. Raportti 1998–2002 käsiteltiin kidutuksen vastaisen komitean 34. istunnossa Genevessä toukokuussa 2005. Suullinen kuulemistilaisuus oli jaettu kahdelle päivälle. Ensin Suomi sai esittää alkupuheenvuoronsa ja suulliset vastauksensa etukäteen toimitettuihin 27 kirjalliseen kysymykseen. Komitean istunnon puheenjohtajana toimi **Fernando Mariño Menendez** (Espanja). Suomen kuulemisessa raportoina toimivat **Sayed El-Marsy** (Egypti) ja **Julio Prado Vallejo** (Ecuador).

El-Marsy kiitti Suomen raportin sisältöä ja perusteellisuutta. Raportoitajat ja komitean jäsenet esittivät runsaasti lisäkysymyksiä mm. nopeutetusta turvapaikanhakumenettelystä, presidentin oikeudesta armahtaa elinkautisvankeja, turvapaikanhakijoiden kohtelusta, poliisin voimakeinojen käytöstä, lasten huostaanotosta ja romanivankien asemasta vankiloissa.

Useista myönteisistä kehityssuunnista komitea toi erityisesti esiin kidutuksen kiellon sisällyttämisen perustuslakiin, komitean eräiden aikaisempien suositusten täytäntöönpanon, maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lainsäädännön, vankeusrangaistusten täytäntöönpanon kokonaisuudistuksen,

mielenterveyslain muutokset, vähemmistövaltuutetun viran perustamisen sekä yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan allekirjoittamisen.

Komitea esitti huolensa siitä, että sen aiemmista suosituksista huolimatta Suomen rikoslaissa ei ole nimenomaisesti kidutuksen kriminalisointia, joka kattaisi kaikki yleissopimuksen 1 artiklan sisältämät elementit. Lisäksi komitea katsoi mm., että ulkomaalaislain mukaisessa nopeutetussa menettelyssä turvapaikanhakijoilla on äärimmäisen rajalliset mahdollisuudet saada asiansa käsiteltyksi perusteellisesti ja oli huolissaan muutoksenhakekeinojen tehokkuudesta. Komitea oli huolissaan myös vankiloissa käytössä olevista yöastioista.

Komitea suosittelikin mm. kidutuksen kriminalisointia, nopeutettuun turvapaikanhakumenettelyyn liittyvien muutoksenhakekeinojen tarkistamista, romanien olosuhteiden parantamista vankiloissa, vankiloiden peruskorjauksen nopeuttamista sekä väliaikaisten ratkaisujen löytämistä ns. paljuselleistä luopumiseksi. Suomen tulee vuoden kuluessa toimittaa komitealle tiedot siitä, mihin toimiin se on ryhtynyt näiden asioiden korjaamiseksi.

Kidutuksen vastaiselle komitealle toimitettavan Suomen seuraavan, yhdistetyn viidennen ja kuudennen määräaikaisraportin määräaika on syyskuussa 2010.

Kuulemistilaisuudessa Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana toimi yksikönpäällikkö **Arto Kosonen** ulkoasiainministeriöstä ja valtuuskuntaan kuuluivat eduskunnan perustuslakivaliokunnan, oikeusministeriön, sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä ulkoasiainministeriön edustajat.

Kirjoittaja toimii lainsäädäntöneuvoksena oikeusministeriössä ja osallistui kuulemistilaisuuteen oikeusministeriön edustajana.

Eduskunta hyväksyi vankeuslakipaketin

Eduskunta hyväksyi kesäkuussa uuden vankeuslain, tutkintavankeuslain ja rikoslain vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset. Niihin liittyviä asetuksia valmistellaan parhaillaan oikeusministeriössä. Tarkoituksena on, että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan 1.10.2006.

Eduskunnassa lakeihin tehtiin jonkin verran muutoksia. Vankeuden täytäntöönpanon sisältöä koskevaan 1 luvun 3 §:ään lisättiin säännös, jonka mukaan täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilaan sijoittamisperusteisiin lisättiin vangin äidinkieli. Rangaistusajan suunnitelman luonnetta avolaitokseen sijoittamisen ja poistumisluvan perusteena tarkennettiin siten, että sijoituksen tai luvan tulee edistää suunnitelman toteutumista. Sama muutos tehtiin toiminnan järjestämisestä koskevaan säännökseen. Eduskunta tarkensi myös mm. vangin kirjeenvaihtoa ja puhelimen käyttöä ja vangin tarkastamista koskevia säännöksiä.

Käytännön kannalta suurin muutos koski kurinpitäjärjestelmää: eduskunta poisti perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti johtajan kurinpitovaltaan kuuluneen mahdollisuuden määrätä vangille suoritettavan ajan menetystä. Tällainen seuraamus katsottiin perustuslain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuksi vapaudenmenetykseksi, jonka määrääminen kuuluu tuomioistuimelle.

MUUTOKSENHAKUA TÄSMENNETÄVÄ

Muutoksenhakusäännökset jätettiin eduskunnassa ennalleen. Lakivaliokunta katsoi kuitenkin perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti, että säännös,

joka sisältää listan muutoksenhakukelpoisista päätöksistä, toimii tosiasiasa välillisenä muutoksenhakukieltona. Lakivaliokunta totesi, että perustuslain kannalta hyväksyttävistä muutoksenhakukielloista tulee säätää laissa. Usein on tulkinnanvaraista, milloin ratkaisu sisältää sellaisen kannanoton, että sitä on pidettävä valituskelpoisena hallintopäätöksenä. Tällöin joudutaan määrittämään rajaa suhteessa tosiasialliseen hallintotoimintaan, josta valitusoikeutta ei ole. Rajankäynti on hankalaa vankilaympäristössä, jossa päivittäin joudutaan tekemään lukuisia vangin asemaan vaikuttavia ratkaisuja. Lakivaliokunta edellytti, että oikeusministeriö selvittää mahdollisuudet laatia perustuslakivaliokunnan esittämän mallin mukainen luettelo sellaisista ratkaisuista, joihin ei saa hakea muutosta.

MUUTOKSIA EHDONALAISEEN VAPAUTTAMISEEN

Ehdotettuun rikoslain 2 c lukuun, joka sisältää vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset, tehtiin myös eduskunnassa muutoksia. Asiallisesti tärkein muutos koski alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneiden ehdonalaisten vapauttamisen määräosia, joiksi eduskunta vahvisti yhden kolmasosan vankeinhoidollisesti ensikeräisillä ja puolet uusijoilla. Koko rangaistusta suorittavan vangin mahdollisuus saattaa ehdonalaista vapauttamista koskeva asia uudelleen tuomioistuimen käsiteltäväksi laskettiin kolmeksi vuodeksi, kun se hallituksen esityksessä oli viisi vuotta. Lakivaliokunta totesi, että 3–5 vuoden pituisista rangaistusta suorittavalla vangilla ei olisi ollut mahdollisuutta saattaa vaarallisuusarviotaan tuomioistuimen tutkittavaksi. Perustuslakivaliokunta katsoi, että

tämä vaarantaisi vankien yhdenvertaisuuden ja saattaisi tulla arvioitavaksi kansainvälisissä ihmisoikeuksien valvontaelimissä.

Eduskunta tarkensi myös valvotun koevapauden sisältöä ja lisäsi säännökseen maininnan teknisistä tai muin erityisin välinein tapahtuvasta valvonnasta. Jäännösrangaistussäännöstä muutettiin mm. niin, että täytäntöönpanon vaatiminen asetettiin syyttäjän tehtäväksi. Lakia ehdonalaisten vapauden valvonnasta muutettiin lisäämällä siihen valvonnan sisältöä koskeva säännös. Sen mukaan valvontatapaamisia ja valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa olla kuukausittain enintään 12 tuntia. Myös valvojan apuna toimivan henkilön kelpoisuusvaatimuksia täsmennettiin.

Pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelyä koskevaa lakia muutettiin mm. siten, että vanki voi tehdä ehdonalaista vapauttamisesta uuden hakuksen hovioikeudelle jo vuoden kulluttua hylkäävästä päätöksestä, kun tämä aika hallituksen esityksessä oli kaksi vuotta.

Kirjoittaja toimii lainsäädäntöneuvoksena oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla ja on ollut vastuussa vankeuslain ja tutkintavankeuslain valmistelusta.

Vankeinhoidon rakenneuudistus edennyt

Vankeinhoitolaitoksen rakenneuudistuksen (Rake-hanke) kolmas suunnitteluvaihe on valmistunut. Oikeusministeriö asetti loppuvuonna 2004 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen mm. aluevankilan henkilöstörakenteen perusmallista. Rake III -työ on perustunut hankkeen aikaisempiin vaiheisiin sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan lainsäädännön kokonaisuudistukseen. Siihen liittyy myös oikeusministeriön hallinnonalalla toteutettava talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelutehtävien keskittäminen palvelukeskukseen vuonna 2006 (niin kutsuttu Palvo-hanke).

Vankeinhoitolaitoksen organisaatio uudistuksen keskeisenä tavoitteena on luoda rakenteet, joilla kyetään mahdollisimman hyvin toteuttamaan vankeuslain mukainen vankeusrangaistusten täytäntöönpano ja tutkintavankeuslain mukainen tutkintavankeuksien toimeenpano. Tärkeänä tavoitteena on myös resurssien siirto vangin kanssa tehtävään lähityöhön. Resurssien siirto on mahdollista toteuttaa mm. tiettyjä hallinnollisia tehtäviä keskittämällä sekä toimintoja rationalisoimalla.

Suunnittelutyössä on päädytty siihen, että vankeuslain- ja tutkintavankeuslain tavoitteista huolehtiva aluevankila on yksi ja itsenäinen kokonaisuus, jossa on erilaisia toiminnallisia ja rakenteellisia osia. Aluevankila koostuu yksilöllistä vankeinhoitotyötä tekevästä sijoittajajyksiköstä ja vankiloista sekä aluevankilan yhteisistä tehtävistä. Aluevankilan johtaja johtaa aluevankilakokonaisuutta: vastaa sen toiminnan lainja tarkoituksenmukaisuudesta sekä tuosjohtaa sijoittajajyksikköä ja vankiloita. Yksilöllistä vankeinhoitoa johtavat sijoittajajyksikön ja vankiloiden johtajat.

Rikosseuraamusvirasto tulosohjaa aluevankiloita. Muilta osin viraston ja aluevankilan tehtäväjako on vielä tarkemmin täsmentämättä. Aluevankilatyöryhmä piti lähtökohtanaan sitä, että keskusviraston tehtäviä siirretään mahdollisimman laajasti aluevankilaan ja vain ne tehtävät, jotka on välttämättä tehtävä keskitetysti, säilytetään Rikosseuraamusvirastossa.

RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMALLE PAINOARVOA

Vankeuslain mukaisesti vankeusrangaistuksen täytäntöönpano nojautuu tulevaisuudessa hyvään rangaistusajan suunnitteluun sekä suunnitelmien toteuttamisen seurantaan. Nämä tehtävät kuuluvat sijoittajajyksiköille. Valmistelutyössä on pidetty tärkeänä sitä, että sijoittajajyksiköt resursoidaan riittävästi heti toiminnan käynnistyessä.

Vankilassa tehdään yksilöllistä vankeinhoitotyötä eli pannaan vankeusrangaistukset täytäntöön rangaistusajan suunnitelmien mukaisesti. Lisäksi vankilassa huolehditaan lain mukaisesti tutkintavankeuden toimeenpanosta. Työryhmän ehdotuksen mukaan vankilassa toimivat vangin kanssa tehtävissä lähityössä erityisohjaajat, työnjohtajat ja vartijat. Heidän ohellaan lähityötä tekee joukko asiantuntijoita, mm. sosiaalityöntekijät, opinto-ohjaajat, passtorit, psykologit ja lehtorit.

Rangaistusajan suunnitelmalle annettu painoarvo edellyttää sitä, että vastuu yksilöllisten suunnitelmien toteuttamisesta ja vankeusprosessin ohjaamisesta vankilassa olisi selkeästi määritelty. Se on mahdollista järjestää eri tavoin riippuen vankilan koosta ja rakenteesta. Lähtökohtana on pidetty sitä, että yksi henkilö voi olla vastuussa samanaikaisesti enintään 30 vangin

suunnitelman toteuttamisesta.

Työryhmän laatiman koko Vankeinhoitolaitosta koskevan alustavan mitoitustalaskelman mukaan johto- ja hallinto-tehtävistä on siirrettävissä merkittävästikin henkilöstövoimavaroja vangin kanssa tehtävään lähityöhön. Tarkeman mitoitustalaskelman tekeminen Rake-työn jatkovaiheissa on tärkeää. Lisäksi on huomattava, että virkajärjestelyjen toteuttaminen on mahdollista suhteellisen pitkän siirtymäajan kuluessa. Näistä syistä lisäresurssit ovat tarpeen vankeuslain tullessa voimaan. Lisäresurssitarpeen on arvioitu olevan vähintään 100 henkilötyövuotta. Aluevankiloiden lisäresurssien tarpeeseen vaikuttaa myös se, missä määrin Rikosseuraamusviraston henkilöstöä voidaan siirtää työskentelemään aluevankiloiden tehtäviin.

Rake-hankkeen mukainen aluevankilaorganisaatio on epäilemättä hyvä väline vankeuslain ja tutkintavankeuslain toteuttamisessa. Se antaa omalta osaltaan mahdollisuudet uusien toimintatapojen omaksumiseen ja käyttöön.

Rake-hankkeen yksityiskohtien valmistelu jatkuu syksyllä. Valmisteluvastuu on pääosin siirtymässä Rikosseuraamusvirastolle ja tuleville aluevankiloiden johtajille. Aluevankilaorganisaatio on tarkoitus ottaa käyttöön vankeuslain ja tutkintavankeuslain voimaan tullessa.

Kirjoittaja on hallitussihteeri oikeusministeriössä.

Vapautuvien vankien työllistymisessä monenlaisia pulmia

Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS) järjesti kesäkuussa rikosseuraamusalan, sosiaalialan ja työllisyyskysymysten asiantuntijoille keskustelutilaisuuden, jonka aiheena oli vapautuvien vankien työllistyminen ja vankeudesta vapautteen ulottuvien yhteistyömallien edellytykset. Seminaarissa kuultiin mm. vankien työ- ja toimintakykyarvioista, vankien työmarkkina-asemasta, sosiaalisen työllistämisen mahdollisuuksista, vankeusaikaisen työn tavoitteista, kuntouttavasta vankityöstä ja valvotusta koevapaudesta.

Typillisen vangin, eli rikoksenuusijan, lähtöasemat ovat työmarkkinoilla erittäin heikot. Suurimmalla osalla uu-

sijoista ei ole lainkaan työkokemusta ja ammatillisen tutkinnon suorittaminen on harvinaista. Vangeilla myös muut työllistymistä estävät taustatekijät ovat varsin yleisiä: vankeinhoidon terveystarkastuksissa huumeriippuvaisiksi on havaittu 46 %, alkoholiriippuvaisiksi 39 % ja psykiatristen ongelmien kanssa kamppailee 39 % vangeista. Työllistyminen ilman tukitoimia on vaikeaa.

Projektisuunnittelija **Jarno Ruotsalainen** KRITSistä veti yhteen päivän antia. – Kohtalaisen hyvällä omallatunnolla voi sanoa toimintamallien jossain määrin hyödyttäneen niiden kohteiksi päässeitä vankeja. Käytännössä mallit ovat kuitenkin hiipuneet projektin jälkeen.

Hän uskoo perussyiden tähän olevan rakenteellisia. Käytännössä jokaisessa projektissa kotikuntaperuste on aiheuttanut ongelmia. Vangin mahdollisuus päästä ohjelmaan tulisikin perustua kuntoutustarpeisiin eikä kotikuntaan. Kuntoutusmalleissa on ollut tavoitteena turvata vankeuden ja vapauden väliset askeleet. Koska hyödyt ovat yhteisiä, voisi myös kustannusten ajatella olevan sitä. Vankeinhoidon ulkopuoliset järjestelmät ovat kuitenkin haluttomia osallistumaan taloudellisesti vankeusaikaisiin toimintoihin eikä vankeinhoito puolestaan osallistu vankeuden jälkeisiin kustannuksiin.

Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta

Väkivaltaa kokenut maahanmuuttajanaisten ei löydä apua, jos ei osaa kieltä eikä tiedä mistä kysyä. Hänen auttajaansa neuvoo opas ”Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta”. Ohjeita tarvitsevat sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden lisäksi poliisi-, oikeus- ja työvoimaviranomaiset sekä maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjät. Opas auttaa havaitsemaan kulttuurisidonnaista väkivaltaa ja puuttumaan siihen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Se sisältää käytännön ohjeistuksen väkivaltakierteen katkaisuun, jonka onnistuminen edellyttää useiden ammattilaisten osaamista ja yhteistyötä.

Maahanmuuttajanaisiin ja -tyttöihin kohdistuva väkivalta voi olla parisuhdeväkivaltaa, mutta myös kunniaan liittyvää väkivaltaa, pakkoavioliittojen järjestämistä, tyttöjen ympärileikkauksia, syrjintää tai rasistista väkivaltaa. Jo ennen Suomeen saapumistaan he ovat

saattaneet kohdata väkivaltaa sodissa tai konflikteissa tai joutua ihmiskaupan uhriksi.

Uhrin tarvitsema apu riippuu hänen kotoutumisestaan eli kulttuurisen sopeutumisprosessin vaiheesta. Väkivalta vaikeuttaa kotoutumista ja aiheuttaa pelkoa, jota voimistavat virheelliset käsitykset omista oikeuksista. Siksi maahanmuuttajanaisille on jaettava aktiivisesti tietoa suomalaisesta palvelujärjestelmästä ja lainsäädännöstä.

Opas on tehty sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön ja Monika-Naiset liitto ry:n yhteistyönä. Se perustuu sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden haastatteluihin, järjestötyöstä saatuihin käytännön kokemuksiin sekä pohjoismaiseen kirjalliseen aineistoon.

Eija Kyllönen-Saarnio, Reet Nurmi. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaia 2005:15.

Opas lasten turvataidoista

Oppaan avulla pyritään vahvistamaan lasten omia taitoja puolustaa itseään ja pitää huolta rajoistaan hankalissa tilanteissa. Turvataitoja lapsille -oppimateriaali sisältää ohjeita turvallisuutta uhkaavien tilanteiden tunnistamiseen ja välttämiseen. Oppaasta löytyy käytännöllisiä turvavinkkejä ja mielikuvaharjoituksia esimerkiksi koulu-kiusaamisesta, pahoinpitelystä tai seksuaalisesta ahdistelusta.

Stakesin julkaisema opas sisältää myös tietoa ja välineitä moniammatilliseen ja kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Se soveltuu terveystiedon, turvallisuuden ja ihmisenä kasvamisen opetukseen kouluissa ja päiväkodeissa.

Kaija Lajunen, Minna Andell, Leena Jalava, Kaija Kemppainen, Marjo Pakkanen ja Mirja Ylenius-Lehtonen. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. 2005.

Kaksi tuomaria

Helmikuun manifestin jälkeisinä routavuosina tapahtui tuomari-kunnassakin jyrkkä jako niin sa-nottuihin perustuslaillisiin ja myöntyväi-sysmiehiksi leimattuihin vanhasuoma-laisiin. Perustuslaillisuus ei ollut juridiikkaa vaan äänekästä politiikkaa eikä myöntyväisyys Venäjän myötäilyä vaan Suomen etujen ajamista vähin äänin.

Routavuosien (1899–1905) ja venäläistämiskauden (1908–1917) aikana perustuslaillisten ja vanhasuomalaisen tuomareiden välit tulehtuivat ja oikeusosaston senaattorien ja muidenkin tuomarien ura kulki Venäjän-suhteiden myötä kuin vuoristorataa, mutta kun vaunu pysähtyi, jäivät toiset ylhäälle ja toiset alhaalle. Kansalaissodan jälkeinen nappi- ja muiden tuomioiden jakaminen väliaikaisissa valtiorikosoikeuksissa yhdisti lakimieskuntaa ja valtiomuototaistelu toi mukanaan uudet riidanaiheet. ”Ryssän kätyrien” syyttä tai syyttä otsaansa saama leima jäi kuitenkin pysyväksi.

Jyrkkien laskujen ja nousujen esimerkituomareita ovat muiden muassa lahjakkaat lakimiehet **A.K.O. Malin** (1863–1932) ja **Frans O. Lilius** (1871–1928). Vanhasuomalaisen Malinin lähtökohdat olivat vaatimattomat. Hänen värjärimestari-isänsä kuoli pojan ollessa alle yksivuotias. Malin tuli ylioppilaaksi 16-vuotiaana ja suoritti yleisen oikeustutkinnon 20-vuotiaana. Nuorsuomalainen Lilius oli sivistyssukuun kuuluva kappalaisen poika, jonka isä kuoli neljä kuukautta ennen pojan syntymää. Lilius tuli ylioppilaaksi 19-vuotiaana, filosofian kandi-

daatiksi 21-vuotiaana, molempain oikeuksien kandidaatiksi 23-vuotiaana ja tohtoriksi 31-vuotiaana.

Uransa Turun hovioikeuden kanslistina 27-vuotiaana aloittanut Malin yleni poikkeuksellisen nopeasti, 33-vuotiaana hovioikeudenasesessoriksi ja 1903 vain 40-vuotiaana hovioikeudenneuvokseksi. Senaatti oli 1900-luvulla muuttunut eron ja yhden erottamisenkin myötä vanhasuomalaiseksi senaatiksi, johon Malin kutsuttiin 1904. Marraskuussa 1905 koko senaatti vaihtui hallitussuunnan myötä niin sanotuksi perustuslailliseksi senaatiksi. Malin sai senaattorin eläkkeen, ja ryhtyi asianajajaksi Raumalla.

Lilius kiri hänkin 29-vuotiaana senaattinkopistina aloittamallaan uralla 33-vuotiaana senaatin kanslistiksi ja 37-vuotiaana oikeusosaston protokollasihteeriksi. Vuonna 1907 hänet nimitettiin arvostettuun ja hyväpalkkaiseen lainvalmistelukunnan nuoremman jäsenen tehtävään, josta hän lähinnä kansanedustajan tehtävien takia 1913 palasi protokollasihteeriksi.

Vuodesta 1908 senaatti muuttui niin sanotuksi amiraalisenaatiksi, jonka talousosastossa oli Venäjällä palvelleita suomalaisia ja lopulta venäläisiäkin, kun taas oikeusosasto muodostui pääasiassa perustuslaillisten eroamaan painostamista vanhasuomalaisista, varsinkin Turun hovioikeudesta erotetuista tuomareista, jotka oli routavuosina nimitetty kenraalikuvernööri **N.I. Bobrikoffin** hallinnollisesti erottamien tuomarien tilalle. Malin kutsuttiin uudestaan senaattoriksi 1909 ja nimitettiin 1911 Viipurin

hovioikeuden presidentiksi. Lilius pysyi protokollasihteerinä.

Malin joutui 1913 kovan paikan eteen, kun kaikki Viipurin hovioikeuden jäsenet ja apujäsenet haastettiin Pietarin piirioikeuteen syytettynä yhdenvertaisuuslain rikkomisesta. Malin oli ainoa, joka vastalauseitta suostui vastamaan syytteeseen ja kielsi tahallisesti vaikeuttaneensa yhdenvertaisuuslain sovelluttamista. Hän olikin ainoa syytetyistä, joka vapautettiin. Muut joutuivat istumaan Krestyn vankilaan ja saivat 10 vuoden virkakiellon.

Maaliskuun vallankumouksen jälkeen 1917 senaatin jäsenistö vaihtui jälleen kokonaisuudessaan. Syrjitty Lilius nousi nyt virkahierarkian huipulle. Hänestä tuli 1917 oikeusosaston senaattori ja 1918 yksi korkeimman oikeuden ensimmäisistä oikeusneuvoksista. Aktiivipolitiikasta hän korkeimman oikeuden jäsenenä joutui luopumaan, mutta kolmeen otteeseen, 1922, 1924 ja 1925, hän oli oikeusministerinä. Malin puolestaan joutui 1917 vaikeuksiin, kun 18 Pietarin piirioikeudessa tuomituista palasi virkoihinsa, joista heidän tilalleen nimitetyt erosivat vapaaehtoisesti. Presidentin ja jäsenten välit olivat siinä määrin tulehtuneet, että Malin joutui eroamaan. Hän sai pitää eläkkeensä, mutta Suomessa ennennäkemätön inflaatio muutti sen arvottomaksi. Viimeiset 10 vuotta ennen eläkkeelle siirtymistään Malin hankki elatuksena toimimalla Hämeen lääninhallituksen ylimääräisenä esittelijänä. ■

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajan-kohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuosittainen maksu on 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättyneestä (laskutusväli 12 kk)
 - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki